

3 2 19

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

12, 13

చిట్టపతి 60 వై.

కిం గరంబుల నెత్తుచోఁ దొల

గింపుఁ గన్న పనుంటున

ల్లం గనంబడు బాహుమూల వి

లాసముల్ తనరారగా

బంగరున్ జిగిబెల్లువం దను

భర్మ మెల్లడ నింపగా'

హాయిగా పాడుకుంటూ ఊగుతుంది.

చిట్టిసితిలో మోహినిని చూస్తే 'అగ్ని మోహిని' కే మోహం కలుగుతుందేమో!

'దమశుంతి' చిత్రంలో హంసను పట్టుకొవడానికి శ్రమపెట్టిన దమశుంతి వాలకాన్ని వర్ణిస్తూ 'వెటబాటి పడుచున్, వికం గల యుబ్బుస్సుప్తమా చోప్పనఁ బ్రకఁ జాటగను జొచ్చె' బిటుండల యొప్పు లిప్పలం ద్రిప్పుల బిటుండల కిం గనుపట్టె' నని చెప్పి కవి ఆమె శృంగారమూర్తిని సాక్షాత్కరింపజేశాడు. ఈ విధమైన వర్ణనకు ఆధారమైన చిత్రంలో దమశుంతిని రఁవగ్గు ఎంక ముగ్ధమనోహరంగా చిత్రించాడో కదా! అలాగే 'హంససందేశం'లో హంసదమశుంతిలో, మదీయప్రియ మిత్రుకాయ మును గళివేళలన్ గొల్కగాయ మొనగో? బిగికాగిటన్ నలిపెదో?' అన్న మాటలతో శృంగారం తొంగి చూస్తుంది.

'మత్స్యగంధ' చిత్రంలో శంతనుని యమునానది దాటిస్తూ పడినదని పుత్రున్న మత్స్యగంధి పయటతొలగడం వల్ల బహిర్గతమైన అంగాలు కలదిగా నుండగా, ఆమె సౌందర్యాన్ని వీక్షిస్తూ ఆమె భుజంపై చేయివేసి కూర్చున్న శంతనుడు చిత్రంపబడ్డాడు. చిత్రంలో ఈ విధంగా కనిపిస్తున్న ఆ శృంగారమూర్తిని కవి మరింతగా ద్విగుణీకృతం చేసి శంతనుడు 'అంగముల్ నొగుభంగిఁ గవుంగఁచేర్చి మోవిలేనియల్ జాన్తు' తున్నాడని 'వర్ణించాడు.

'నికుంజరాధ - నుమానా తటరాధ' అనేచిత్రాల్లో కృష్ణునికోసం ఎదురు

చూస్తున్న రాధ కృష్ణుని గాడ కన్పించక పోవడంతో విగ్రహాత్మకత ఆమె పట్టు చిత్రంపబడింది. ఈ చిత్రా లాధారంగా వ్రాయబడిన మాళికలందు వి.పలంభ శృంగారం పోషింపబడింది. రాధ 'తనా ద్విగతు ప్లేడ్జ్ మానిని' మాధవునికై ఆమె ఆర్తి నదిలు వారంది. మిసిమి కల్గి యారసరాజు ఉపశాపానంతో మలపులు తొగిన వాసుతిలలిక రాధని, మాధవుడు వెనకతిరిగిన రాధక విలనాశములుబది ఆనలు కృష్ణుడు శృంగారం దూపాన్నిచ్చి తీర్చి దింగి రాధే. అన్న పుబ్బం చుటున్న ఆ రాత్రి ప్రణయ వాహినిలో నిచ్చలు పోయాయి కలహంపీ ఆమె. తిసులన్నిట కంపూర్ణ చంద్ర కావికాసం ఒక్క పూర్ణిమకే అప్పగిస్తు కృష్ణగహ వంతిస్తూ హృదయం లందరిలో ఆ హను విలయోగ్యత సుఖార్థంగా రాధక క దక్కింది కాబట్టి ఆమె ఆరాత్రివేళలో 'రాతిపయిని కూసుమండె రతీబివారె బలికై నుమాళిలో' అని రతీదేవితో ఉపమించబడింది.

'మరద్రాక్షులు చిత్రంలో శుతి వేషంలోనున్న అల్లుడుడు సుధీద్రను తన కళ్ళలో చూపుకొని ముగ్ధిమకున్ని శృంగార దృశ్యం చిత్రంపబడింది.

'ఉపానిషద్ధులు' చిత్రంలో నిగ్రిస్తున్న ఉపకు స్వప్నంలో సా తక్కుంచిన అని కుడుడు ఆమెను ముగ్ధిమకుడు గాను ఆమె పే వంగినట్లు చిత్రంపబడింది. రవి వర్మ చిత్రించిన ఈ చిత్రంలోని ఈ దృశ్యాన్నాధారంగా చేసికొని వ్రాయబడిన మాలికలో పెట్టివారు ఉపయొక్క శృంగారభావాల్ని చక్కగా వర్ణించారు.

'పదాలసా ఋశుద్వజాలు' అనే చిత్రంలో అన్యోన్యంగా ప్రేమించుకున్న అందమైన మదాలస, ఋశుద్వజాడు చిత్రంపబడ్డారు. దీన్నాధారంగా

చేసుకొని వ్రాయబడిన మాళికలో ఋశుద్వజాడు 'గసి'త యందు నూత్నమకర వ్యూని వంటిగాడు మిసమిసలాడుతున, మిసంగల కుగ్రవాడు కాగా, మదాలస బంగారు స్రుతిమగు పోన సొగసుగల మివ్వపువ్వం లో ఉంది ఒక ఇక్కడ శృంగారాని లోపేషం? కాబట్టి ఋశుద్వజాడు మదాలసలో 'బిసకుహ' య. నీ కనుభీని నీ సొలగింప, నీవు నన్ను ముమగొని కీర్తి స్వయం లగ త్రోయట వ్యయయా? అని తన కోర్కెను ధ్వనిగ భక్తిగా తెలుపు కున్నాడు.

'గంభాకుకులు' అనే చిత్రంలో తన క్షమాధానాన్ని శుకుని తపోభంగం చేయడానికి నిశ్చయించబడిన రంభ తన ఒయ్యారం గుండ్లకు ఒక బోస్తున్న దృశ్యం చిత్రంపబడింది. ఆసలే ఆమె రంభ. ఆమె నివ్వోస్తున్న కార్యం సృష్టిలోకల్లో కోర్కె వేగని శుకుని కాముశని చేసుకునే బృహత్కార్యం. మరి ఇక్కడ శృంగారం ఎలాఉంటుందో గసికులు ఊహించగలరు. ఈ చిత్రంలోని ఈ సన్నివేశం ఆధారంగా లక్ష్మీనరసింహంగాను 'రంభ శుకులు' అని తన చిత్ర మాలి లో రంభ ఇంగితాన్ని మనకు చూపించాడు. రంభ శరీరం అంతంత మాత్రం కన్పించునట్లు చీరకట్టి, శరీరాన్ని కొంచెంవంచి 'కన్బొమలొక కొంత గోచి కనుంగవప్రాచి. జెప్పలార్చి యావ్వ మదరి వచ్చుచూర్చి' ఁట్లు ఉంది. అంతే కాక ఆమె ఎన్ని ప్రయత్నాలు చేసినా ఫలితం లేక పోవడంతో శుకునికి తన మనోగథా స్పృగించి పలచి 'మరందము జిల్లు జిల్లునఁ గురియు నశ్య మృదూత్తుల మెల్ల మెల్లగా, ఓ నుమశరరూప. ... క్రొంజెపటలు దోగు నాయరము జేరర, బింబసమానమామదీ నుమధుర పాడలాథ రము సార్థక నామడ వోచు గ్రోలరా, ప్రవదవనీతల ప్రభివ భ సుర కీరతి

నాతపోతశైశ్వము శ్రమవారి బిందువల
నార్పగ దర్పకశేలి నన్ను బేర్చుము,
ముదంబు గూర్చుముర' అని వేడుకొని
టుంది. రంభయొక్క ఈ శ్లోక
శృంగారం తారస్థాయికి చేరుతుంది.

'ప్రియదర్శిక' చిత్రం రవివర్మ చిత్రం
చివ చారిత్రక చిత్రం. ప్రీయదర్శికను
సోధనంకోసం చెలికత్తెలు అలంకరించిన
దృశ్యం ఇంగుళా చిత్రంవలె ఉంది. ఈ
చిత్రాన్నా ధారంగా చేసికొని పెట్టినారు
ప్రియదర్శిక' మాళిక నాకారు. ఈమా
ళికలో ప్రీయదర్శిక చెలికత్తెలు ఆమె
సలంకరిస్తూ ఆడిన మాటలు శృంగారం స
గుళిక అని చెప్పొచ్చు. ప్రీయదర్శికలో
వాళ్ళు 'ఇట్లు బిట్టగా ఉదయమిసినో
పండు' మని, మున్ విషంబడి పకాచిన
యట్టి నరేంద్ర మాళికిం ద్వదధర పాదు
రామృతము నన్ వివమాణు గబా
బాపజేల్లదో' అని, 'రావె. నల్ల ద
లజ్జకు మెదుగొనంగ' అని వ్యంగ్యంగా
మాట్లాడి ఆమెను అటపట్టింగారు ఈ
మాట్లాడే శృంగారం వెల్లివిరుస్తుంది.
చివరకు ఆమెను పడకగదిలోకి చేర్చి
కాంతుని ప్రక్క పెట్టి వెళ్ళిపోయారు
ఇక కవి క్రుతి మెత్తిని మాట్లాడే సం
భోగ శృంగారాన్ని వర్ణిస్తూ 'ప్రేమను
గొగిట జేర్చి తేల్చుచున్, ముద ముద
వంగ నాప్రియడు ముచ్చటలాడియె
ముద్దులాడియెం దుది నను సౌఖ్యవారి
నిధి అంగ తరంగములందుఁ దేల్చి' నని
వర్ణించాడు

ఈవిధంగా శృంగారానికి ఆయువు
పట్టాయిన సౌందర్యాన్ని తనచిత్రాల్లో
అద్వితీయంగా పోషించిన రవివర్మ,
వాటిని రమ్యభణితిలో తీర్చిదిద్దిన పెట్టి
వారు చిరస్మరణీయులు.

సంస్కృతములో చాటుకవిత్వం

- (శ్రీ) జి. ఎం. రామశర్మ, ఎం. ఏ. పి. హెచ్. డి.

'సంగీత సాహిత్య రసానుభూత్యై
కర్తవ్యం కర్పితవాన్ విధాతా
ఏకేన సాహిత్యపున రే. కర్ణం
ద్వాభ్యాం విహీనో బధిర స్స ఏవ.'

సంగీత సాహిత్య రసానుభూతి
కొంత బ్రష్మరెండు శాస్త్రాలను కల్పించి
నాను అంగోటి లేనినో మోపును
ఏకకర్ణుడగును. రెండును లేనినో చెప్పి
వాడే యిది సంగీతము పలికిరి. కావున
ప్రతిమధ్యమ సంగీత సాహిత్య రసాను
భూతులను పొందుట అవశ్యకము. సరస
మైన సంస్కృత సాహిత్యంలోని హాస్య
రసస్ఫూర్తియులైన చాటువులు అందరిని
ఆకర్షించి అట్టి రసానుభూతి కల్గించు
నమట యధార్థం.

'చాటువు' అంటే 'ప్రియమైన మాట'
లేదా 'ముఖస్తుతి' అని నైఋతువార్ధం.
వినువారి హృదయాలకు ఉల్లాసము
కలిగించు చమత్కార భారతిమైన
కవిత్వమే చాటుకవిత్వం. చాటుకవిత్వ
లకు శిశుమైన కథావస్తు వంటూ ఏమీ
ఉండదు. అవి వివిధ భావాలకు సంబం
ధించి ఉంటాయి. ముక్తకాలనలేనివి
పద్యమున కా పద్యమే స్వశింత్రమై
పూర్వాపర సునన్దముం కాన సంబంధం
కాని లేకయుండును. పూర్వాపర కథ
లను తెలిసికొన్నప్పుడే చాటువు లర్థమై
అందలి చమత్కారానుభూతి కలుగును.
హాస్య, శృంగార రస భావప్రధానము
లైన చాటువులలో ఆనందానుసంధాన
శక్తి అమితంగా ఉండును.

సృష్టిలో ప్రతిమానవుడు రాగద్వేష
దుల వల్లను, కొన్ని విచిత్ర సంఘటనల
వల్లను స్పందిండు జాతాడు. ఆ స్పందనయే
కవుల కవితామాపంలో వెలువడుతుంది.

కవిపండితులకు పితామహుడగువప్పుడు,
వారు పరిస్థితి సామలనో కొట్టు
కొందురా అన్నట్లు కవిపించినను, విం
టున్న వారికి మిక్కిలి ఆనందము కలు
గును. ఒకవారి రాములవారి సభకు ఒక
సంస్కృతి పండితుడు వచ్చి 'అంధ
భాషా మయం కావ్యం ఆయోమయ
(ఇనుముతోకూడిన) విధూషణా' తెలుగు
కావ్యం కథాము మఱియు అగమ్య
గోచరం అని తూలకాడగా; వెంటనే
పెద్దనాగారు లేచి 'సంస్కృతారణ్య
స గారి విద్యస్మదేభి శృంఖలం' 'సం
స్కృతారణ్యంలో శ్వేచ్ఛగా తిరుగు
తుండితి గజమునకు ఆయే (ఇనుకు)
సంకల' అని ఆ పండితునికి తలవంపు
కలిగేలా పూరించాడు ఇట్టి కవితలే
చాటువులుగా నారస్వత లోకమున
చేరు గాంచినవి

తాము చెప్పిన శ్లోక భావాన్ని
గ్రహించే సుమధులైన శ్రోతలు ఉన్న
ప్పుడే కవి జనానికి తృప్తి కలుగుతుంది.
అట్టి శ్రోత అభించని కారణంగా ఒకా
నొక కవి తన ఆవేశన నిట్లు వెల్లడిం
చాడు.

'శ్రోతరి జ్ఞాతరి ప్రాప్తే
శ్లోక శ్లోకత్వ మాచ్యుయాత్
శ్రోత ర్యజ్ఞాతరి ప్రాప్తే
అకార స్తత్ర లప్యతే.'

'ఏవేకియైన శ్రోత అభించుచో శ్లోకము
శ్లోకత్వము నొందును. అజ్ఞానియైన శ్రోత
అభించే నేని శ్లోకమునందలి 'ల' కారము
లోపించును. అనగా శ్లోకముగా పరిణ
మించు నని భావము. అందుకే

‘విద్యానేర విజానాతి

విద్యజ్ఞాన పరిశ్రమం

నహి కంధ్యా విజానాతి

గుర్వీం ప్రసవ వేదనాం’

‘విద్యాంసుల కావ్య పరిశ్రమను విద్యాంసుడే తెలిసికొను చున్నాడు. ప్రసవవేదన గొడ్డాడికి తెలియనట్లు, అజ్ఞాను విద్యత్పరిశ్రమను తెలిసికొనలేదని పండితోక్తి వేసింది.

కవిత్వము గుణాంతకార రసభూయ్యై మైనపుడే జనాదరణీయ మగును. కావుననే కవులు విద్యాంసులై కవిత్వం చెప్పాలి అలంకార శాస్త్రం కూడా ‘విద్యత్కవయః కవయః కేవలం కవయస్తు కేవలం కవయః’ అని నిర్దేశించింది. అందుకే పూర్వకాలంలో అసమాన పాండితి గల మహాకవులు కవి మన్యులను ఎంతమాత్రం ఇష్టపడలే దని ఈ క్రింది చాటువు తెలుపుచున్నది.

‘కవయః కాలిదాసాద్యాః

కవయో వయమ ప్యమీ

పండితే పరమాన్తః చ

పదార్థత్వం ప్రతిష్ఠితం’

కాలిదాసాదులు కవులు. వారివలెనే మేమందరం కవలమే అని ఒక పండిత సభలో కవి మన్యుల వర్గము పలుకగా (పూర్వార్థం), ఒక విద్యత్కవి లేచి పై శ్లోకములోని ఉత్తరార్థాన్ని పూరించెనట. అనగా పర్వతానందము, పరమాణువునందును పదార్థత్వమున్నది. కాని బౌద్ధత్వమున నారెండింటికి ఎంతో లేదా. అట్లే కాలిదాసాదులకు రసన్యూలకు అంత భేది మని అంతరార్థము. ఇదే భావమును మరొక అజ్ఞాతకవి వక్రీకరీతిలో నిట్లు చెప్పినాడు.

‘అలంకరోతి యశ్శ్లోకం

కుక ఏవ న మధ్యమః’

‘ఎవడైతే శ్లోకము నలంకరించునో అతడు శ్రీకురుడే కాని సామాన్యుడు కాడని వాచ్యార్థము. ఎవడైతే శ్లోకమును ‘అ’

కార రహితంగా (అ ‘లం’ కరోతి) చేయునో అనగా శ్లోకంగా, మార్పునో అతడు ‘న’ కారము మధ్యభాగమున గల (‘న’ మధ్యమ) ‘కుకము’, అనగా ‘కుక’ మని అంతరార్థము.

మొదటిగా చాటుపద్యనిర్మాణ మనునది సంస్కృత చాటుములోనే మొదలుగా కానవచ్చు చున్నది. ఎన్నియో సంస్కృత శ్లోకములు చాటువులుగా ప్రసిద్ధములైనవి. కాని వాని రచయితలను నిర్దిష్టముగా ఎక్కడను జేర్చినలేదు. అభవా జేర్చినవని నించుక అనుమానాస్పదముగానే చెప్పిరి. మహాకవులైన కాలిదాస భవభూతులు సంస్కృత సారస్వతమునకే వన్నె తెచ్చిన వారు. వారి చాటువులు కొన్ని గ్రంథస్థములై ఇప్పటికిని ద్వివచనంలో నున్నవి. వారిరువురు ఒకానొక కవిత్వ నిర్దేశించి ఈ క్రింది శ్లోకమును చెప్పినట్లు ఒక విలెవ్యా మున్నది.

‘మూర్తమానీయతాం మార్గం

పూర్ణచంద్రనిభావనే

పర్ణాని స్వర్ణ వర్ణాని

కర్ణాంతాక్షర లోచనే.’

‘ఓ పూర్ణచంద్రము! త్వరగా మున్నము తెమ్ము! అని భవభూతి పలుకగా (శ్లో. మొదటి పాదమున) వెంటనే కాలిదాసు శ్లోక ఉత్తరార్థము నంగుకొని, ఓ దీర్ఘ లోచనా! బంగారు వర్ణపుటాకులను కూడా తెమ్ము! అని పూరించెనట. అనగా భవభూతి చెప్పిన మొదటి శ్లోక పాదమున మాడు ‘ణ’ లు (అణాలు) ఉన్నాయి. కాలిదాసు చెప్పిన రెండవ శ్లోక పాదమున ఏడు ‘అణాలు’ (అకారములు) కలవు కనుక మొత్తము కలిసి ఎనిమిది ‘అణాలు’ (అణా అనగా అరుపైసలని అర్థము) అనగా మొత్తము 48 (8 × 6 = 48) పైసలు అవనిత కొనుగిరి సంతోషింప జేసి, ఆ మినుండి

వారిరువు మున్నమును, అకులను పొంది రని అందలి అంతరార్థము.

కవి తానెదుర్కొన్న కొన్ని క్లిష్ట సంఘటనలను గూర్చి కావ్యరూపమున వ్రేలుచు పట్ట, అది కవిక ఆవేదన యైనను, శ్రోతలకు మాత్రమానందమును కలిగించు చాటువుగా ప్రచారమగును. నాధారముగా లోకమున ‘యత్ర విద్యావతిత్ర శ్రీశ్రీత్ర శ్రీర్షి సుస్వతీ’ అనామూక్తి ననుసరించి విద్యావంతులకు సంపద, ధన వంతులకు విద్య అభింపడు. ఒక అజ్ఞాత కవితన దారిద్ర్యంలో భాగంగా ఉన్న చినిగిన వస్త్రానికి చేవునితో బౌపమ్యం చెప్పుచూ, ఈవిధంగా కవన మల్లి నాడు.

‘అది మధ్యాంత రశ్మి తం

దశాహీనం సనాతనం

మద్విస్త్రై సవ్యభం శనిం

వంతే సశ్వేష్య ద్వయం’

‘ఈశ్వరుడు అడవి స్వంత రహితుడు. తన వస్త్రము కూడా మొదలు, నడుమ, చివరలు లేనట్టిది (చినిగినది). దేవుడు ‘దశాహీనుడు’ అనగా బాల్యరూపవాది దశలు లేనివాడు. తన వస్త్రమును అందు (దశ) లేనిది. ఇక భగవంతుడు సనాతనుడు తనవస్త్రము ప్రాతిపదికన అట్టి వా వస్త్రమువంటి వాడైన దేవునకు నమస్కారి మని భావము.

ఇట్టి దారిద్ర్య బాధనే శతావధాని గాడెట్టి వీరరాఘవశాస్త్రిగా రిట్లు ఆశువుతో చెప్పినారు.

‘నీ దారిద్ర్య నమ స్తుభ్యం

నీధోఽహం త్వత్ప్రిసాదతః॥

పశ్యా మ్యహం జగ త్స్వర్గం

న మాం ఒశ్యతి కర్షణ.’

‘ఓ దారిద్రమా! నీకు నమస్కారము. నీ యనుగ్రహం వలన నేను ‘తిస్కరణీ’ విద్యాప్రభావముగల సిద్ధుడనై పోతిని. ఎట్లన, ప్రపంచము నంతను నేను చూచుచున్నాను. కాని న నొక్కడైనను

జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపక్ష

చూచుట లేదు. (అనగా నావర్తిదత్త తొలగింప చూచుట లేదని భావము.)

అందుకే కాస్త్రకావ్యాలు నావి పాండిత్యము నార్జించినను లాభము లేదని మరొక కవి ఇట్లు ప్రబోధం చేసి నాడు.

‘బుభుక్షి తేర్వాకరణం న భుజ్యతే
ఏషాన్తితైః కావ్యరసో న పునరే
న విద్యయా కేన చిదుద్భవం క్షులం
హిరణ్యమే వార్జయ నిష్ఫలః కళాః

‘అకః గొన్న వారు వ్యాకరణమును భుంపలేరు. దప్పికగొన్నవారు కావ్య రసం పొందు చేయుటకు శక్యం కాదు. కనుక వ్యాకరణము, కావ్యరసం ఆకలి దప్పికలను తీర్చువానివి. విద్యచేతి కులము నుద్ధరించిన నా దేవకును లేడు. కళ లన్నియు నిష్ఫలములే కాట్టి బంగార మును సంపాదించు’ మని భావము.

ఇ తకు మున్ను చెప్పినట్లుగా, సంపద మందమతులను ఆశ్రయించడానికి గల కారణాన్ని ఒక కవి చిత్రంగా ఈ విధ ముగా చెప్పినాడు

‘కృష్ణః క్రిడితివాన్ గోధః

ఇతి గోతుల్య బుద్ధిమ

పక్షపాతివతి లక్ష్మీ

అహో! నేవీ పతివ్రతా.’

‘కృష్ణుడు గోవులతో ఆడుకొన్నాడు కదా! పతివ్రతయైన ఏ భార్యయైనా తన భర్త ననుసరించినట్లు కావున విష్ణునిగ్మ పత్ని యైన లక్ష్మీ (సంపద) పశుసమీప మతుల కడ (మందమకుల కడ) నివాస మొనరించుకొనినది. ఈ విధంగా భర్త యొక్క అనుగు జాడలలో నడచినది కనుక లక్ష్మీదేవియే నిజమైన పతివ్రత.’ అని భావము.

సంపద వల్ల ఎన్నో ఆఙ్ఞాలు వాటి ల్లును కావుననే ఆట్టి సంపద (లక్ష్మీ) విష మని ఒక చాటుల్లోక మిట్లు చెప్పు చున్నది.

‘హాలాహలో నైవ వివం, విషం రమా
నానాన్ పరం వ్యత్యయ మత్ర గానాతే
నిగమనాగర్తి సుభేన తచ్చివః
స్పృశ స్నిమాం మూర్ఛతి నిద్రయా హరిః
వాస్తవానికి హాలాహలం విషం కాదు. (రసయే సంపదయే) నిజమైన విషం. కానిగుణమాపాలను బట్టి ప్రజలు తద్వ్యతి కేకంగా గ్రహిస్తారు ఆ విషాన్ని త్రాగి ముఖం గామేష్టాని యున్నాడు శివుడు. లక్ష్మీ (సంపదను) స్పృశించుచు నిద్రలో మునిగిపోయినాడు విష్ణువు’ (సంపద కేళి విలాసాలలో తన్మయుడైనా డని భావము)

చాటువులనగానే ఏదో కాలక్షేపా నిక కవులు చెప్పకొను పద్యాలని తేలి కగా భావించాడు. అట్టి పద్యములనే హిందూదేశముగా స్వీకరించి విజ్ఞానమై లోకోత్తర కీర్తి సంపాదించిన పూర్వు లెందరో సాహిత్యం తిరగ వ్రేస్తే కనిపి స్తాయి. మార్క్సిస్ట్ ధ్వజాడను మహారాజా ఒక నాను సర్వాలంకార భూషితుడై ఒక రంగ్రిత శత్రుయింటికి బోవుచుండ, దారిలో నొక బ్రాహ్మణుడు ఉబుసు పోడి కై పలువిధములను పద్యములు చెప్పు కొనుచు ఆమరంగిక ముగా.

‘నర్మభుమిమౌ ప్రయతేత మాసాన్

నిశార్థ మర్థం నివసే యతేత

నార్థిక్య హేనో ర్వయసా నవేన

పరిత్ర హేతో రిహ జన్మనా చ

‘నర్మకాలమునందు ని సుఖమునై తక్కిన ఎనిమిది నెలలు పాలుపడ వల యును. అట్లే గాత్రైక్య పరియసా, ముసలి తనమునైక ప్రాయమునందును, పరిలోక మునైక ఈలోకమునందును పాలుపడ వలయు నని భావము’ దీనిని వినిన రాజా గారు సర్వసంగ పరిత్యాగియై మోక్ష సాధన చేసెను.

వారు చెప్పిన చాటువులనుబట్టి ఆయా కవులకు మారుకెద్దు కూడ వెనుకవి కృష్ణ దేవరాయలు వారు ఒకసారి కంచి

నరవ రాజస్వామి దర్శనానికై తిరుమల దేవితో సహా వెళ్లినారు వారు దర్శనం చేసికొనుచున్న సమయమున ఒక కవి ఇలా ఉత్తేషించాడు.

‘కాంచి త్కాంచన శారంగీం
ఓత్య తస్మిం పురస్థితాం
వరద స్సంశయ మాపనోన్
వత్స్సమ మవైత్తుత.’

‘తిరుమలదేవిది బంగారునర్మపు మేను. తన ఎదుగుగా నిలబడియొన్న ఆ తిరు మల దేవిని చూచి వరదరాజస్వామి తన లక్ష్మీదేవి యా అని సంశేషపడి, స్వీయ వత్సస్థలమును చూసికొనెను.’ ఇట్టిల్లోక మును చెప్పినది మొదలు ఆ కవికి ‘వత్స స్థలాచార్యులను పేరు వ్యవహారమునకు వచ్చినది.

విధవాదర్శనం అనుభదాయక మని దానికి పరిహారంగా కర్తవ్యాన్ని బోధించు నొక విచిత్రమైన చాటు విట్లున్నది.

‘అకు బేర పురీ విలోకనాత్,

అధరానూనుకరం భిశేత్ నృణాం

అథ తత్పరిహర హేతి వ

ఆదమయంతీ పతి లోచనం స్మరేత్’

ఇందులో శబ్దచిత్ర మున్నది ‘కుబేర పురీ’ అనగా అలకాపురి (వెంట్రుకల కొప్పు) అలకాపురి లేనిది అనలకాపురి అనగా వెంట్రుకల కొప్పు లేనిది ‘విధన’ అని అర్థం. ‘ధరానూనుక’ అనగా మంగళ వాడు. ధరానూనుకరం అనగా మంగళ కరము. అట్లు కానిది ‘అధరానూనుకరం’ అనగా ‘అమంగళకరం’ అని అర్థము. ‘దమయంతీ పతి లోచనం’ అనగా ‘నల లోచనం’ ‘ఆదమయంతీ పతి లోచనం’ అను దానికి పైవిధముననే ‘అనలలోచ నం’ అని అర్థము. ‘విధవను చూచుట రాజులకు అమంగళకరమగును. కాని ఆ అనుభము తొలగుటకై అగ్ని స్నేతుడైన శంకరుని స్మరింపనగు’నని వి శేషము.

(సశేషము)

తెలుగులో పౌరాణిక నాటకాలు

- 'భాషాప్రవీణ' శ్రీ వ. శ్రీరామకృష్ణ మ. వ. డి. యెడి.

'కావ్యేషు నాటకం రమ్యమ్;' 'నాటకాంతం హి సాహిత్యమ్;' 'నాటకాంతం హి కవిత్వమ్' అని సంస్కృత పండితులు నాటక ప్రక్రియ నభినందించారు. సంస్కృతంలో ఉత్తమ పౌరాణిక నాటకాలు వ్రాయబడినవి మంచి సాహిత్యపువిలువ గలవిగా సారస్వతంలో ప్రత్యేక స్థానాన్ని సంపాదించుకొని వెలుగొంగు తున్నాయి. తెలుగులో మూడు సంస్కృత నాటకానువాదాలే బయల్పడ్డాయి. తెలువాతే రాను రాను స్వతంత్ర ప్రతిపత్తి గలిగి; మూలకథ లాధారంగా కొన్ని వ్రాయబడినవి.

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచికను బట్టి క్రీ. శ. 1870 లోనే పౌరాణిక నాటకాలు ప్రచురింపబడ్డాయి. కాని క్రీ. శ. 880 తర్వాతనే ప్రదర్శనం ప్రారంభమయింది. అప్పట్నుంచి పౌరాణిక నాటక రచన దిన దిన ప్రవర్ధిమౌనమయింది. సమకాలికంగా చాత్రుక; సాంఘిక నాటక రచన సాగినా పౌరాణిక నాటకమే ప్రాముఖ్యానికి వచ్చింది. పౌరాణిక నాటకకర్తలంతా ప్రతిభావ్యక్తి సంతృప్తిలయిన కవులు కావడమే దీనికి కారణం.

ఆంధ్ర నాటక రంగానికి విశిష్టమైన సేవ చేసినవారు 'ఆంధ్ర నాటక పితామహ' శ్రీ ధర్మవరం కృష్ణమాచార్యులు. ఈయన నిజాగా 'ఆంధ్ర నాటక పితామహుడే' సరసవివేచనీయభిప్రాయించి స్వయంగా ప్రధాన పాత్రలు ధరించి; వ్రాసిన ప్రతి నాటకం ప్రదర్శిస్తూ శ్రీధర్మవరం వారు ఆంధ్ర నాటక రంగానికి ఎనలేని సేవచేశారు. ఈయన ముమారు 30 వంతు అన్ని రకాల నాటకాలు వ్రాసారు. చిత్రనళియం; విషాద సారంగధర; పాదుకా వట్టాభిషేకం;

పాంచాలీ పరిణయం, ప్రహ్లాద, ఉషాపరిణయం, చిరకారి మొదలైనవి ముఖ్యమైనవి కొన్ని.

ధర్మవరం కృష్ణమాచార్య నాటకాలలో సంస్కృత నాటక సంప్రదాయాలైన సాంధీ ప్రస్తావనలే గాక ఆంగ్ల నాటక సంప్రదాయాలైన పూర్వరంగము (Prologue) ఉత్తరరంగము (Epilogue), అంకంలోని రంగ విభజన ఉన్నాయి. ఈయన తన నాటకాలలో ప్రధాన పాత్రలకి గ్రాంథికభాష, ముఖాన్ని పాత్రలకి వ్యావహారిక భాష, వాడారు. క్రీష్ణమాచార్య నాటకాలలో నాటికి నేటికీ పుష్పనలో సజీవంగానున్న నాటకం 'చిత్రనళియం'. ఇది సంస్కృతంలో తేమేశ్వరుని వైషధానంద నాటకాన్ని నుసరించి నప్పటికి ప్రధానంగా స్వతంత్ర రచన.

శ్రీ కోలాచలం శ్రీనివాసరావు క్రీ. శ. 1905 లో 'వాణివిలాస నాటకాల' అనే పేరుతో ప్రప్రథమాంధ్ర నాటక ప్రదర్శనకాల నెలకొల్పిన ఆదర్శమూర్తి. ఈయనకూడ చాల నాటకాలు వ్రాసి ప్రదర్శించిన ప్రముఖుడు. ప్రహ్లాదచరిత్ర, రామచానుచరిత్ర, శ్రీరామ లక్ష్మణము, ద్రౌపదీమాన సంరక్షణము మొదలగు నాటకాలీయన రచించారు. వీటిలో ప్రహ్లాదచరిత్ర ప్రముఖమైన పౌరాణిక నాటకం. ఇందులో భాగవత పద్యాలు గాక; స్వతంత్రంగా పద్యాలు వ్రాసిన నాటకమిది. ఇందులో లీలావతి, హిరణ్యకశిపుల పాత్రచిత్రణ ప్రకంసా పాత్రమయినది. హిరణ్యకశిపునికి విష్ణుద్వైపం ఎంత ఎక్కువో, పుత్రవాత్సల్యం అంత నహజం. ఇట్టి ద్వంద్వ శీతము నాటకానికి చక్కని నాటకీయతను కూర్చు

పెట్టింది. అశేఖ లీకథను నాటకంగా వ్రాసినా శ్రీకోలాచలం శ్రీనివాసరావు 'ప్రహ్లాద చరిత్ర' ప్రఖ్యాతి నందినది.

శ్రీకందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గారు 'వాణిశ్చంద్ర' మొదలైన పౌరాణిక నాటకాలు వ్రాశారు. కాని పంతులు గారి కాకుండా నాటకానికి రచనకు, ప్రదర్శనకు మంచి పేరు వచ్చింది. శ్రీ వడ్డూరి నుబ్బారాయ కవి కేటీసంహారం కూడ బహుప్రదర్శిత నందిన నాటకం. ఇవి రెండూ సంస్కృత నాటకానువాదాలు.

శ్రీ చిక్కమర్తి లక్ష్మీనరసింహంగారు వ్రాసిన పౌరాణిక నాటకాలలో ఎక్కువగా ప్రదర్శింపబడి అత్యంత ప్రబాదరూపాందిన నాటకం గయోపాఖ్యానం, ప్రతులు అమ్మడు పోయినట్లు మరేఇతర నాటక ప్రతులు అమ్మడు మాలేదు అంతేగాక ఆంధ్ర లక్షంలో ఆఖాగోపాలం గళం మొపితే గయోపాఖ్యానం పద్యాలే వినవచ్చేవి. ఈ నాటకం నాచంద్ల గోపయ్య అనే పూర్వకవి కావ్యం ఆధారంగా వ్రాయబడింది. ఇందులో స్వతంత్ర కల్పన అధికం. యౌద్ధధూమిలో కృష్ణాదునులు బావ ముఱులుగా ఒకరి నొకరు దెప్పి పొడుచుకొను పద్యాలు ఆంధ్రావళి వ్రాసిన మాలకు మాత్తుకు పోయాయి. అలాగే నాటక మంతటా ఉత్కృత కలిగించే కజ్జలమైన కన్నీవేళాలు ఉండడం వల్ల ఈ నాటకం ప్రత్యేకత సంపాదించుకుంది. శ్రీచిలకమర్తి ఇంకా పారిజాతాపహరణము; ప్రసన్న యాదవము; చతురచంద్ర హాస మొదలైన పౌరాణిక నాటకాలు వ్రాసారు.

సాక్షి వ్యాసాల ద్వారా భార్య కెక్కిన శ్రీపానుగంటి లక్ష్మీ నరసింహ రావుగారుకూడ అనేక పౌరాణిక నాటకాలు వ్రాసారు. విప్రసారాయణ చరిత్రన నాటకంగా వ్రాసిన దీయనే. ప్రదర్శనల

కూడ విజయవంతమైంది. వీరి 'పాడుకా జట్టాభిషేకము' కూడ ప్రదర్శనలో విజయవంతమైన చక్కని పౌరాణిక నాటకం. ఇంకా రాధాకృష్ణ నాటకము. నర్మదా పురుకుత్సీయము. కల్యాణ రాఘవము మొదలగు నాటకాలు వ్రాశారు.

శ్రీ బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతం 'సత్యహరి శృంగీయము' ప్రసిద్ధమయినది. హరి శృంగీయ నాటకాన్ని అనేకులు వ్రాశారు. కాని ప్రదర్శనలో విజయవంతమైంది బలిజేపల్లి వారి నాటకమే. శుశ్రూషలో భీమటుని 'చందకాళిక' నాటకం దీని కాధారం. ఇందులో నక్షత్రకుని పాత్ర విశిష్టమయినది. బలిజేపల్లి వారి పద్మరచన అద్భుతమయినది. నాటకంలో ఇంద్ర సుధ, వారిశృంగుడు విశ్వామిత్రుని రాజ్యదానంచేయు సన్నివేశము. కాశీ నగరంలో చంద్రమతిని విక్రయించు సన్నివేశము; సృకాన సన్నివేశము (కాటి సీమ) ఎంతటి కవి హృదయాల నైవా కదలించి వేసేలా వ్రాసారు బలిజేపల్లి; చంద్రమతిని వారిశృంగుడు వధించుట కుమ్మక్కడయిన సన్నివేశము నాటకాన్ని పతాక స్థాయికి చేర్చింది.

తరువాతి పౌరాణిక నాటక రచనని పతాకస్థాయికి చేర్చిన వారు శ్రీతిరుపతి తోకట కవులు. వీరు భారతాన్ని విదు నాటకాలుగా వ్రాశారు. అవి! పాండవ జననం 2, పాండవ ప్రవాసం 3, పాండవ వోద్యోగం 4, పాండవ విజయం 5, పాండవాశ్వమేధం ఇందులో పాండవ వోద్యోగం, పాండవ విజయం కలసి ఒకే నాటకంగా పాండవోద్యోగ విజయాలగా ప్రదర్శనలో ప్రముఖ పాత్ర వహించింది. గయోపాఖ్యానం తరువాతి ఆంధ్రానగి గొంతులో ఖంకుర మ్రోగేవి పాండవోద్యోగ విజయాలలోని పద్యాల ఇందులో అర్జున దుర్యోధనులు సహ యము కొరకు శ్రీకృష్ణుని వద్దకు వచ్చు సన్నివేశము (పడక సీమ); సంధి సీమ;

నేటి విపరీతధరిలకు, నల్లభనం వ్యాప్తికి, జనసామాన్యపక్షే బాధలకు

* ముఖ్య కారణాలు *

- శ్రీ దిగవల్లి దేంటి శివరావు బి.ఎ., బి.ఎల్.

'A fragment of our people are holding the rest of community to ransom. These consist largely of organized labour organized industry Government officials and tribe of self seeking politicians.'

India from curzon to Nehru & after Durgadas Page 67.

ను పసిద్ధ పత్రికారచయితమైన కీ.శే. దుర్గాదాస్ గారు 'కర్జన్ కాలంనుండి నే హూదాకా ఆటుతయవారి' అనే పుస్తకంలో రచించిన ఉద్ఘాటనలో నేటి దుస్థితికి జనసామాన్యము పడే బాధలకు ముఖ్యకారణము దేశములో స్వార్థపరులై బలవంతులై యున్న కొన్ని వర్గాలవారిని ముఖ్యంగా స్వార్థపరులై అమిత లాభాల వార్జిస్తూ బలవంతులైయున్న వర్తక వాణిజ్య పారిశ్రామికవర్గాలవారు, వారి క్రింద పనిచేస్తూ అనేక సౌకర్యాలు పొందుతూ వున్న బలవంతులైన కార్మికవర్గాలు

వారు, ప్రభుత్వమువారివల్ల జీతబలైతములు పొందుతూ స్వార్థపరులై అవినీతిపరులై బలవంతులుగా మని రాజకీయ నాయక వర్గమువారు, అని స్పష్టంగా వ్రాశాడు ఇది అక్షరాస్య నిజం. పూర్వం బ్రిటిషు వారు మనదేశాన్ని పరిపాలిస్తూ వుండగా మనదేశ దారిద్ర్యానికి ప్రజల బాధలకు వారి విధానాలే కారణమని గాంధీమహాత్ముడు, వారి అనుచరులు, తుదకు నా బోటివారుకూడా నింగించేవారము.

1939-1945 మధ్య జరిగిన రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలములో బ్రిటిషుజాతి వారికి దుర్భరపరిస్థితి ఏర్పడి, మనదేశములో యుద్ధపరిశ్రమలు నెలకొల్పి, కంట్రోల్సు నిర్మించిన కాలములో ప్రారంభమైన కోటా, పర్మిటు, లైసెన్సు విధానములో పైని చెప్పిన నాలుగు వర్గాలవారు స్వార్థ పరులై అవినీతిపరులై వ్యవహరిస్తూ అమిత లాభాలార్జించి జనసామాన్యంనోట మట్టి గొట్టడం ప్రారంభించారు. కల్లబజారు విస్తరించింది. ధరలు పెరిగినవి. ప్రజల బాధ అమితమైనవి.

కర్జన సందేశము, ఆంధ్రుల హృదయాలలో చెరిగిన మాద్రవేసాయి. ఆంధ్ర నాటకాల్లో సాహిత్య స్థాయిలోనూ; ప్రదర్శన స్థాయిలోనూ అటు ధీమావ్యాప్తి; ఇటు సామాన్యత అనందం. 'ఈలో విహరింపజేసిన 'పాండవోద్యోగ విజయాలు' పౌరాణిక నాటక మణిహారంలో 'నాయకమణి' యనుట అతిశయోక్తి గాదు. అసలే నాటకం అనేక పౌరాణిక నటుల్ని తయారు చేసిందని చెప్పవచ్చు.

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి వేనరాజు; నర్మకాల; త్రి కూలము;

మొదలగు పౌరాణిక నాటకాలు ఉన్నత సాహిత్య స్థాయి గలవిగా కీర్తింప జడ్డాయి. కాని ప్రదర్శనలో విజయవంతాలు కాలేకపోయినవి.

పౌరాణిక నాటక కర్తలు పురాణాల ఆచరణలు ధర్మ ప్రవచనాలు, నీతి సూత్రాలు, విశ్వసించి ప్రజలంతా వీటిని విశ్వసించాలని; పౌరాణిక ధర్మాలు కో ధార్యాలని ప్రబోధించారు.

) * (

ఆ యుద్ధానంతరము బ్రిటిష్ వారి మన దేశాన్ని కదలి పెడుతూ కాంగ్రెసు రాజ కీయతానికి రాజ్యమిచ్చి వేశారు. అంతట అధికారానికి ముగించాచియున్న మన రాజకీయ నాయకులు దాని నుపయోగించుకొని స్వాధీనములై భార్యభోగాలనుభవిస్తూ ప్రజల సభోగతిలో ముంచారు. గాంధీమహాత్ముడు చనిపోయే నాటికే కాంగ్రెస్ పక్షములో అవినీతి ప్రబలినది. అటుతరువాత 1950 సం॥లో పట్టేలుగారు చనిపోగా నెహ్రూగారి చుట్టూ స్వాధీనములు, అవినీతిపరులు, చేరారు. అప్పట్లో కొనసాగిన కోటా పర్మిటు లైసెన్సు విధానములో నల్లబజారు పెరిగి ప్రజలు పడుతూవున్న బాధలను గూర్చి రాజగోపాలాచారిగారు మొత్తుకున్నా నెహ్రూగారు వినిపించుకోలేదు.

ఇందిరాగాంధీగారి హయాములో పాత కాంగ్రెసు విచ్ఛిన్నమై ఆమెకు దాసానదాసులైన అవినీతిపరులతో ఇందిరా కాంగ్రెస్ పక్షము స్థాపించబడింది. అటుతరువాత జరిగిన దుప్పరిపాలనము అందరికీ తెలిసినదే. ఆమె హయాములో పైని చెప్పిన నాలుగు కర్గాలవారి అవినీతి పెరిగిపోయిన విధానాభిరీతిగా జరసామాయము, అట్టడుగు కలకాశ పడే బాధ వర్ణనాతీతమైనది.

ఇటీవల తెలంగాణలో ముఖ్యమంత్రిగారు కాంగ్రెసు పక్షమును వీడించడము, అటు తరువాత ఇందిరా కాంగ్రెసు పక్షమువారు కుట్రచేసి తెలంగాణలోని కొందరిని చేరదీసి స్వామిద్రోహము చేయించడము ఇందులో ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నరు, ఇందిరాగాంధీ వహించిన పాత్ర అందరూ ఎరిగినదే. కాంగ్రెసు పక్షమువారు పైని చెప్పిన నాలుగు కర్గాలవారినో కుట్ర చేస్తూ తెలంగాణ పరిపాలనకు అటంకాలు కలిగిస్తూ వున్న విషయము అందరూ ఎరిగినదే !

వారు చేసిన దుర్మార్గములను వికరించి అంతరుజాతీయ శాంతిని ప్రజాప్రభుత్వము హస్తప్రదముగా కొనసాగి దాని లాభాలు జనసామాన్యానికి అందజేస్తూ ఈ కర్గాలవారు చేస్తూవున్న కుట్రలు, గుళ్ళిగొలు, దుర్మార్గానుగారు చేస్తూ వర్ణించియున్నారు.

'The big politician has messed up politics, the civil servant has clogged the administration, the business man has indulged in sharp practices and increased the imbalance in the social order; the worker has let down the country by his stance against higher productivity, the farmer has upset the normal channels of trade by hoarding and black marketing of his produce, the petty official and petty politician have organized rackets to defraud the state and the people. The calibre of the ruling class has weakened and so has that of the Judiciary at large.'

'India from Curzon to Nehru & after' - Durgadas
అని ఆయన వ్రాసిన మాటలు ఆక్షరాలా నిజం

ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి N. G. O. ఉద్యోగివర్గమువారి నాయకులు ఇటీవల కొంతకాలమునుండి ఇందిరా కాంగ్రెసు గాజీయ నాయకులలాగ వీ ఉపన్యాసాలిస్తూ సమ్మేచేస్తూ మని బెదిరిస్తూ, ముఖ్యమంత్రిని ప్రభుత్వమును విమర్శిస్తూ, చాలా

అల్ప బుద్ధి !

- శ్రీ చరణ్ డి మస్తాన్ గడ్డి.

* వానకాయ పుణ్యంబున వాడవాడఁ గలగు కళ్ళ అమంతి యుఁ గడుపుకొక్క గులక తాలవయిం గుల్కు కొంచుఁ జనుము చెట్లలు చిల్లులపడ గొవచేసికొనుచు.

* నీవు నాకొకరి బోవచున్న నెవ్వరికి నేనుబాధ? కానీ, 'మదియ గమన శక్తియు నగునకు గలక! లేదటంచు గద్దించువేమిటి? కల్పబుద్ధి!

* ఏడుతరాలు గాదు పదు
నేడుతరాలకు లేట్టిపోని నీ
వీ నెటులొదలుగ నగుల !
కం లుదీ 'యతి నాగు?'డక్కటా!
మాడవు నీపయిన్ నిలిచి
చూచుచు నెప్పుడొనెన్న చంద్రము
శూడ జటావిటంక ఎరి
శోభితి నాన నరిత్రవాహమన్.

హంగారులైన ప్రభుత్వం వీరసాగాలు సాగిస్తున్నాయి.

ప్రపంచంలోని నాగరక ప్రజాప్రభుత్వాలక్రింద పనిచేసే సివిలు ఉద్యోగులెవ్వరూ ఈవిధంగా మాట్లాడడము, ఈవిధంగా ప్రవర్తించడము ఎక్కడా కనబడదు. బహుశా ఇందిరా కాంగ్రెసు రాజకీయాల ప్రభావంవల్లనే ఈ పరిణామం కలిగినట్లు అవుతున్నది. వీరు ప్రజాసేవకుల మనె సంగతి విస్మరించడము శోచనీయము. వీరి ప్రవర్తనము ప్రజాప్రభుత్వ సంప్రదాయాలకు విరుద్ధమైనది.

మరల నిద్రల రామాయణం బన్నచో...

- శ్రీ కావ్య పాఠశాలకాశ్మీరీ

అది తమనానది. ఉత్తమ మనజాని మనస్సువలె నిర్మల కలములతో ప్రప హించుచున్న దా నది. తన ప్రయత్నముల వంటరాగా, రాగ ద్వేషముల కీర్తితమైన ప్రకాంతమగు చిహ్నములతో, అంతరిం గ మున నిండిన కాంతి ముఖమండలమున తరంగితి మగుచుండిగా ఆ నదీతీరమున ఒక మహర్షి మాధ్వాప్నీక క్రియా చరితము కై నచ్చి ఆ ప్రాంతానికి సాంద్ర్యమునకు మిక్కిలి ఆసక్తిని ముండెను. ఆ సమయముననే ఒక వేట గాసి వింటి నుండి వచ్చిన నారాచము మింట నెగురు కొంచుపక్షుల జాటులోని మగపక్షి ప్రాణము తీసి నేల కూల్చెను. ఆ దృశ్యము మహర్షి కింటు బడినది. పెంటిప గుండుము గల ఆ రిక్షి వృద్ధుడు శోకాకుల మైచి. బోయ వాని పోయమైన గుష్కృత్స్యమునకు సంయమనము కోల్పోయిన మునినోటి వంట ఆప్రయత్నముగ కాపవాక్కులు వడివ'గా వెలువడినవి.

మానిషాద ప్రతిస్థాపన

మగమః కాశ్యపీ స్సమః
యతో క్రోధించి మగునా దేక
మవధ్మః కామమోహితమ్ ॥

శోక వశమున తన నోటివంట వెలు వడిన ఆ వాక్కులను ముని తన మనమున పడే పడే మనమున చేసికొనినాడు. అయ సహితముగా, అక్షుణ్ణ అక్షిణిమై, పాద బద్ధమైన ఆ అక్షుర సమాహమును ఒక 'ఛందము'గా గుర్తించినా దాముని. శోకము నుండి జనించిన ఆ ఛందము శ్లోక మైనది. ఆ శ్లోకమే లోకీకసం స్కృత వాఙ్మయమునకు శ్రీకార మైనది.

స్వ కావ్య వాక్కునకు ఆ మహర్షి నోట ఆప్రయత్నముగ పలికిన ఆ శ్లోకమే ఆప్యవైనది. ఆ వాచర్షియే మహాకవి వాక్యీకయై అరికవి పేర మధిష్ఠించినాడు.

ఒక శ్రావణపక్షి మరణించినది. ఒక కోరిక జరిగింది. ఆ కోరిక కవికోకిల. ఆ కోరిక కావ్యరసాల కాభాంచలమున నిలిచి తన కలకూజినిములలో సుగ్రహ ప్రపంచమునకు బ్రహ్మనంద నహార మగు గీతానంద ముండించింది. ఆ కవి కోరికయే వాక్యీకి

శ్రీమద్రా రామాయణావతరణమునకు గల సేవధ్య మిది.

మధురాక్షురములైన 'రామ రామ' యను నా అమరవాణి విశ్వసాహిత్యనం దినోద్యానమునకు మధుమాసముల నాహ్వానించింది. అవిరళంగా అవిచ్ఛిన్నంగా వినవచ్చే ఆకలకూంతము మనస్సోక్రవికోలల వృద్ధంతరాంతరము లకు అనిర్వచనీయ మగు నివ్యానుభూతి నందించి నవనోన్మేష రీతులలో రామ కథాగానము చేయుప్రేరణ నందించినది. భారతీయ సాహిత్య సంవిద్యోగములో శ్రీమద్రా రామాయణ ఆమ్రవనము ప్రశస్తి కముగ నొకటి ఏర్పడినది.

భిన్నభిన్న భాషలలో విభిన్న రీతు లలో ఎన్ని రామాయణములు వెలువడి నవి! మరెన్ని వెలువడ నున్నవి! మహా కావ్యములుగా, నాటకములుగా, ద్విప దగా, గేయములుగా, వచనముగా, చంపువులుగా, సంకీర్తనలుగా సమగ్ర ముగా ఎందరెందరో రామాయణ కథా

రచన చేస్తూనే ఉన్నారు. ఇది ఒక అనుస్యూతమైన, అమృతిమైన సంప్ర దానధార. ఇది ఒక వాక్యీకి గిరిసంధూత మైన రామాయణ గంగాసవంతి - ఒక జీవవాహిని.

'మరల నిద్రల రామాయణము...?', ఈ ప్రశ్న ఈ నాడువయించినదికాదు. ఒక సారికి, మరొక సారిగా గావకథనువ్రాయ వారింభించిన ప్రతిసారి - ప్రతికవి లేదా ప్రతిరచయిత ఈ ప్రశ్న వేసుకున్నారు. ఈ ప్రశ్న తమకు తాముగా వేసుకొని తమ గ న ద్వేషమును స్పష్ట పరచుటయే కాక 'మిక్కి మిక్కి యిన్ని రామాయణాలెందుక?' అని సాహిత్య ప్రపంచము వేయు ప్రశ్నకు సముచితమైన సమాధా నముగ కూడ చెప్పవలె.

వాక్యీకి మహాకవి చూపిన మార్గములో సంస్కృత భాషకవుల శక్తులు విభిన్న రీతులలో రామకథను రచించారు.

చంపూరామాయణం రచించిన భోజ దేవుడు తన రామాయణం రచనోద్దేశ మును వివరిస్తూ నకల గణసంపన్నుడూ, ఆదర్శమైనవుడూ, ఉత్తమ నాయకుడు అగు శ్రీరామచంద్రుడు నా.కవకుగా లభించుటయే... అంటాడు.

అనర్థ రాఘవ కర్తయైన మూరారి:-

'యది స్థిర్యం పూర్వై రితి
జహతి రామస్య చరితమ్
గుణై రేతా వద్భిః జగతి
పున రన్యో జయతి కః'

దీనిభావమేమన - శ్రీరాముని చరిత్ర మును ఘోరంగా ప్రాచీన కవిపుంగవు లెందరో వర్ణించారు కదా! మళ్ళి, మళ్ళి వర్ణించటం చేసిన ప్రశ్నిస్తే! ఇట్టి లోకోత్తర గుణగణ సంపన్నుడైన

ఉదాత్త చరితముగఁ కథానాయకుడు
మన కక్కడ అభిస్తాడు?

ప్రసన్న రాఘవ నాటక కర్తయగు
జయదేవుడు కూడా ముగారి మహాకవి
లాగానే భంగ్యంతరంగా, మరీకాస్త
చమత్కారంగా తన రామాయణరచనో
ద్దేగాన్ని ఇలా వివరిస్తాడు.

స్వనూక్తి నాం పాత్రమ్

రఘువీలక మేకమ్ కలయతామ్

కవీనామ్ కోదోషః

న తు గుణ గణానా మవగుణః

రఘుకులస్వయ చంద్రమండగు ఆ
శ్రీరామచంద్రుని కవులు తమతమ కావ్య
కాయవనిగా మరల మరల ఎంచుకున్నా
రంటే అది ఆ పురుషోత్తముని యందున్న
గుణముల దోషమేకాని - కవులదోషం
కాదు. లోకంలోని సమస్త కద్దుకాలు
రామునియందేరాశీభూతమై మరెక్కడా
చోటు లేకట్లు ఆరామునే ఎందుకు ఆశ్ర
యించారి!

నద్దుగా సంపన్నమై ఉత్తమ ఆదర్శా
లకు ఆలవాటమైన శ్రీరాముని చారిత్రము
కవులకు ప్రేరణ కల్పించింది. ఇప్పట్లున నే
శ్రీమహావిష్ణుని స్తుతిస్తూ చెప్పబడిన
ఈక్రింది శ్లోకము గూడా గమనింపడగ
నది

సంఖ్యాతుం నైవ శక్యంతే

గుణదోష శ్చ కార్షణ్యే

ఆనంత్యాత్మరథ మా రాజః

అభావత్వాద్విత్తియకః

శ్రీమహావిష్ణునే శ్రీరాముడుగ నవత
రించెను. విష్ణువును గూర్చి చెప్పబడిన
ఈ శ్లోకము రామునకును అన్వయించును
గదా. అందుకే కవిపుంగవులు రామచరిత
మును మరల మరల రచించిరి.

సంస్కృత వాఙ్మయమునందు వెలువ
డిన రామాయణములను ఆయా రామాయణ
కర్తల రచనోద్దేశమును పరికిలించుము.

ఆంధ్రమునందు వెలువడిన రామా
యణము అవి లెక్కకు మిక్కిలి. విభిన్న
రీతులలో వెలువడిన రామాయణములను
నామమాత్రముగా పేర్కొని అందు కొం
దరి కవుల రచనోద్దేశమును వివరించ
వలెను.

1 రంగ నాథ రామాయణం, 2
భాస్కరరామాయణం, 3 నిర్వచనోత్తర
రామాయణం, 4 మొల్లరామాయణం 5
రామాభ్యుదయము, 6 కట్టావరదరాజ
రామాయణం, 7 రఘునాథరామాయణం,
8 అచ్చలెనుగు రామాయణం, 9 గోపి
నాథరామాయణం, 10 ఆంధ్ర వాల్మీకి
రామా 11 ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణం,
12 ధగ్గనార రామాయణం, 13 శ్రీరామ
కథాభ్యుదయం. 14 త్రికృష్ణరామాయణం.
15 గోవింద రామాయణం, 16 సుధాద్రా
రామాయణం, 17 సరస్వతీ రామాయ
ణం, 18 మానికొండ రామాయణం,
19 యోగానందాంధ్ర రామాయణం,
20 జగన్నాథ రామాయణం.

గత వెయ్యేండ్ల కాలంలో రామకథా
సాహిత్యప్రపంతి విభిన్నరీతులలో అవిర
ళంగా ప్రవహిస్తూవచ్చింది. తెలుగునాట
రామకథ పునర్నిర్మితమైనట్లుగా మరే
కావ్యం రచింపబడలేదు. రామాయణము
రచించిన తెలుగు కవులు నైతము సం
స్కృత కవులగుటవలననే ధోరణి
తుడు, పురుషోత్తముడు, నగు శ్రీరామ
చంద్రుని గుణగుణములచే ఆకర్షితులై
ధర్మతో రామకథను రచించినట్లు చెప్పవో
కొనినారు.

నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు
తిక్కన మహాకవి. అభిభాషణ విట్లు
న్నది :-

‘ఎత్తన నైను ధోరణి

దాత్తవోత్తముడు రామధరణీః స

ద్వైతము సంభాష్య మగుట

ఉత్తర రామాయణోక్తి యుక్తుడ

నైతిన్.’

పదునారవ శతాబ్ది యందు వెలువడిన
మొల్ల రామాయణము ఆంధ్ర సాహిత్యకి
అమూల్యాలంకార మనదగినది ఏతల్లింథ
కర్తృ మొల్ల శ్రీరామచంద్రుని అవన్య
భక్తురాలు. రామాయణమును సంక్షిప్త
ముగా స్వతంత్ర వ్యతిరేకముగాపఠ్యు
మైన కైలో రచించిన దీ కవయిత్రి.
మొల్ల తన రచనోద్దేశము నిట్లు స్పష్టప చి
నది :-

‘చెప్పుమని రామచంద్రుడు

చెప్పించిన పలుకుమీద చెప్పెడ నేనె

ల్లపవుని హపర నాధన

నిష్కల్య చంద్ర’

ఉత్తర రామాయణ కర్తయగు కం
కంటి పాపరాజుగారి చెప్పిన మాటలు
మరింత స్పష్టముగా నున్నవి.

‘రాఘవేశ్వరు చారిత్రము తెందరెన్ని
గతులన్ వర్ణించినం గ్రాలడే’

అంటూ

‘... .. చామకవిత్వము నేర్చిన బాకీ
జాని కథల్ రచించక ఆ

నర్మథ లెన్ని రచించెనేనియన్

వాని పక్షక మేమి ...

వాని కవిత్య మహాత్మ్య మేలినే’

యొకటి వయస్సుగఁ ఈ సాహిత్య
జగత్తున ఈ యరుదన శతాబ్దమున
ఆంధ్రభాషలో మరొక్కసారి రామా
యణ మవతరించినది. జనజీవితమున భౌతిక
తత్త్వము బలపడి ఆధ్యాత్మిక తత్త్వము
నిలదొక్కు కొనలేని తరుణంలో;
సాహిత్య ప్రయోజనాలు, విలువలు కేవ
లం ఆర్థిక, సామాజిక, రాజకీయ సిద్ధాం
తాల సాధనకే పరిమితమై పోతున్న
యొగంలో, వస్తువులో, భాషలో,
అధ్యక్షిలో, రచనా విధానంలో
అన్నిటా అభివాస్తవిక ధోరణులు
ప్రబలుతున్న కాలంలో; రసవాదం నీరస

పడి సాహిత్యంలో రసానందమనే తత్వానికి ప్రస్తుతానికి బహుధా కరువు ఏర్పడ్డకాదుకాంతలో, మనషికి కేవలం తన ప్రాణాల ప్రతిభ, ప్రగతిపైనే విపరీతిమైన నమ్మకం ఏర్పడి-జాతిక జీవనమే ప్రధానమయి పారితోషిక చింతిన బుద్ధి మాటున్న అణుయుగంలో - 'రామాయణ కల్పవృక్ష' మను శ్రేయోక్త సారి రామకథ వెలువడుట ఎవరికైనా సరే ఆశ్చర్యం, సందేహం కల్గిస్తుందన్న కారణంగానే ఏ కత్తావ్వకర్త శ్రీ విశ్వనాథ కవిస్వరాయణగారు' మరల నిదేల రామాయణం' బన్నప్రశ్న రామాయణ కర్తల-దరి వలెనే తానూ చేసుకుని, మన సందేహశ్చర్యాలను ఇలా సమాధాన పుస్తాకు :-

మరల నిదేల రామాయణం బన్నచో
నీ ప్రపంచకమెల్ల నెల్లవేలి
దినుచున్న యన్న మేదినుచున్నదిన్నాళ్ళు
తనరుచి బ్రతుకులు తనవిగాన
చేసిన సంసారిమే నేయుచున్నది
తనదైన యను భూతి తనదిగాన
తలచిన రామనే తలచెద నేనును
నా భక్తి రచనలు నావిగాన
కవిప్రతిభలోన నుండును కావ్యగత శ
తాంశముల యంగా బొంబడి యైనపాళ్ళ
ప్రశస్తిపశ్చిన్నతంబుల రసమా వేయి
రెట్లు గొప్పది నకక భావృతిని మించి.

ఇక్కడ విశ్వనాథవారు తన రామాయణ రచనోద్దేశమును రెండు పక్షాలుగా వివరించారు. ఒకటి జీవితం - మరొకటి 'సాహిత్యం' నిజానికి ఈ రెండూ ఒకదాన్ని విడిచి మరొకటి లేవు.

మానవ జీవనమనే నాణేనికి ఇహ పరాయిబొమ్మబొరుగులవంటి వరి భావించినపుడు ఈ నాణేం నాణ్యమై దయచలామణి కావలెనన్నచో రెండిటాలోపం రాకుండదు. రెండిటిని పండించుకోగలవాడే పురుషార్థి. జంతుసహజ

మైన ఆహార నిద్రా మైథునాది జాతికా నందములే ముఖ్యమై పోయిన నేటిజీవన విధానానికి భక్తి గూడ పరమావశ్యకమని విశ్వనాథ అన్యపదేశంగా చెప్పినా రిక్కడ. రోజూ తినే ఆహారమే - అయినా దానికై బ్రతికినంతకాలమూ తమా తమా. రోజూ సాగించే సాంసారిక జీవనమే, అయినా తగిన తమి. ఇలా జీవితంలో విపరీతమైన లోకిక వాంఛలు పెరిగి, మనోక పక్షం నిర్లక్ష్యం చేయబడుట ప్రమాదకరం. భౌతిక జీవితపు ఆవసరాలు తీరడంతోకాటు ఆత్మ యొక్క ఆకలి తీరడం కూడా అవసరం. ఆలోచనకరం. ఆధ్యాత్మిక సత్సత్తాలు పొందగలిగినపుడే జీవితానికి సార్థకత. మానవుడు చతుర్విధ పురుషార్థాలలో అగ్రకామాలకే ప్రాధాన్యం ఇచ్చి జీవితానికి ఆవ్యంతా లనదగిన ధర్మమోక్షాలు ఉపేక్షించినపుడు జనజీవనాన్ని సక్రమ మార్గంలో నడిపించడం మహాకవియొక్క కర్తవ్యము. ఈ బాధ్యతను విస్మరించని మహాకవిగా విశ్వనాథ 'భక్తిరచన' చేసి జాతిక పథ, ద్వేషము గావింపదలచినాడు. ఇక్కడ 'నాభక్తి రచనలు' అనుమాట కేవలం విశ్వనాథకే కాకుండా మానవ సమాజపరంగా సమన్వయించుకున్నపుడు 'మళ్ళీ రామాయణం యొక్క ఆవిరం' ఎంతటిదో బోధపడుతుంది.

ఇక ఈవిశ్లేషణలో రెండవపక్షంగా పేర్కొనబడిన ఆంశం విశ్వనాథ వారి సాహిత్యాశయం. ఒక జాతియొక్క శిష్టసాహిత్యం ఆ జాతియొక్క సంప్రదాయములకు, జీవనవిధానములకు అనుగుణంగా సృష్టించబడుట సార్వకాలిక, విశ్వపదీన సత్యం వాక్పాత్య నిజవిధానానికి, సంప్రదాయాలకు పూర్తిగా భిన్నమైన భారతీయ పరింపరాగత జీవన విధానానికి అనుగుణంగా మనసాహిత్యం రూపుదిద్దుకోవాలి! సంప్రదాయం పట్ల

అచంచల విశ్వాసముగల విశ్వనాథ ధ్యేయం ఇంకాకు భిన్నంగా ఉండదు! మనప్రాచీన సాహిత్యాచార్యుల ఆలంకారికుల విభిన్న సిద్ధాంతాల, మిమంసల, చర్చల సారాంశముగా నేలిన దేవున కావ్యము రసప్రధానమైనది. రసాత్మకమైన వాక్యమే కావ్యము. కావ్యగత శతాంశముల యందు దొంబడియైన పాళ్లు రసోన్ముఖంగా పర్యవసించాలి. రసానందమే కావ్యముయొక్క పరమ పయోజనము. ఈరసానందము బ్రహ్మనంద సహోదరము. కావున కావ్యం ద్వారా చతుర్విధ పురుషార్థములలోని అంతిమ పురుషార్థం సాధించబడాలి. ఫలితంగా సాహిత్యం ద్వారా జీవితానికి సార్థకత చేకూరాలి.

ఈవిధంగానే జీవితానికి సాహిత్యానికి గల ప్రయోజనాల విషయంలో సమన్వయం సాధించే సరణిలో మళ్ళీ తాను రామాయణం రచించినట్లు సహేతుకంగా వివరిస్తాడు!

రామభక్తిపారమ్యంతోబాగుత్సర్వపు సుఖపులలో గూడ ఎన్నైన మోససంహ్వం రామనామగ్రవాణము గావించుచుండ తన జీవితానికి సార్థకత సాధించుకొనే ధ్యేయం ఒకటికాగా; పతితల జీవితాలకు గూడా తరుణోపాయం చూపే ఉత్తమ లక్ష్యం మరొకటిగా విశ్వనాథవారు రామాయణం రచింప నెంచినట్లు స్పష్టపరుస్తారు. వాస్తవానికి ఏ మహాకావ్యానికైనా ఇదే పరమోత్కృష్ట లక్ష్యంగా, విజ్ఞులందరూ, అంగీకరిస్తారు. ఈ సందర్భంగా 'రాష్ట్రకవి' మైథిళీ శరణ్ గుప్తగారి మాటలు స్మరణీయములు.

'విహీ సమర్థ భావ్ హ్రాకి తారతా మువా రిరే'

(స శేషము)

జాషువా చిత్రించిన బాపూజీ

- శ్రీ పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి. ఎం.ఎ.

దాదాపుగా మూడు నెలల బయటపాటు విదేశీయుల పరిపాలనకు లోబడి, పౌర తంత్ర్య జీవితాన్ని అనుభవిస్తున్న భారత ప్రజానీకాన్ని ఉద్ధరించటానికి ఆహర్నిశమా కృషి చేసిన మహనీయుల జాబితా. వారందరిలోనే ప్రథమగణ్యాడు గాంధీ మహాత్ముడు. 'బాపూజీ' అనే మనం ఆయనను గౌరవంగా పిలుచుతున్న పేరు. మన అందరిచేత 'జాతిపితగా' గౌరవించబడుతున్న ఆ మహాత్ముడిని చాలా మంది కవులు విశేష విధాలుగా ప్రస్తుతించారు. వారిలో 'నవయుగకవి' చక్రవర్తి గుణ్ణం జాషువా ఒకరు.

జాషువా 'బాపూజీ' అనే పేరుతో ఒక పద్యకావ్యాన్ని రచించారు. ఆ లఘుకావాన్ని ఆధారంగా తీసుకొని జాషువా గాంధీ కృత్తిత్యాన్ని తీర్చిదిద్దిన విధానాన్ని గురించి పరిశీలిస్తున్నాను.

'గాంధీ' అనే పదం 'ల చిన్న పేరు' వినగానే మనకు చిప్పన స్ఫురణకు వచ్చేది - ఆయనగారి బక్క పలుచని విగ్రహం. ఆయన ధరించిన చిన్న కొల్లాయిగుడ్డ, భుజాన తుండుగుడ్డ, చేతిలో ఒక కట్టి, ముఖాన కల్మష మెలుగని బోసినవ్వు.

ఆది 1931 వ సంవత్సరం, లండన్ బకింగ్ హాం ప్యాలెస్ లో ఆఖిలపక్ష సమావేశం Round Table Conference జరిగింది. ఆ సమావేశానికి భారత కాంగ్రెస్ ప్రతినిధిగా గాంధీ వెళ్ళాడు - ఈ కేషంలోనే.

ఆధునిక సాగరకలా పరిపూర్ణమైన తనదేశానికి ఆ కేషంలో వచ్చిన గాంధీని చూసి 'ఇటువంటి అర్ధదిగంబరేశ్వరుడితో మాట్లాడటం నాకు అవమానకరం'

అని భావించాడు - అప్పటి బ్రిటిష్ ప్రధాని చర్చిల్. ఈ విషయాన్నే జాషువా తన కావ్యాన్ని ప్రారంభించటానికి ముందుగా ప్రస్తావించారు.

ఎవడి యర్ధి దిగంబరేశ్వరుడు మా యింట్లో బ్రవేశింప' నం
చవమానంబుగ చచ్చి లాడగ, బకింగ్ హాం సౌధమున్ దొక్కి హెం
దవ జాతీయతలీను మేల్పిలక నా
ట్యంబాడ శ్రీ జార్జి ధూ

ధవునింటిక్ ఫలహారముల్ గలుపు తా
తన్ గాంధీ నర్సిం చెదన్. (పుట : 9)

ఆ సమావేశంలో గాంధీ ప్రజలను నిశితంగా పరిశీలించిన జార్జి చక్రవర్తి అతని మానసిక బౌద్ధత్యాన్ని, గౌరవేనా సరాయణతను గుర్తించాడు. తర్వాత 'తేనెటి విందు' కావ్యోనించి పూజించి గుడ్డ పోయాడు. అంతకే గాంధీని గురించి.

గోచి పాతకట్టుకొని కే మానంబు
నిలిసినట్టి ఖవరు నేతిగాడు (పుట: 14)
అన్నారు జాషువా ఇందులోని గోచి పాత, ఖవరు నేతిగాడు అనే తెలుగు పదబంధాలు ఈ కేషంలో ప్రాణం.

మనదేశంలో హింసా మతిస్థులు మాత్రమే కాకుండా మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, జౌధులు, జైనులు మొదలైన విభిన్న మతాలవారు గూడ నివసిస్తున్నారు. దేశంలో ఒక ఉద్యమం తలెత్తినప్పుడు నాకు వచ్చినవాడు ఏ మతానికి చెందినవాడైతే, ఆ మతానికి చెందిన ప్రజలు మాత్రమే ఆతడి ననుసరిస్తారు. అందరూ కలసింకపోతే ఆ ఉద్యమం సఫలంకాదు. అందువలననే స్వాతంత్ర్య సంగ్రామ సమయంలో గాంధీ మతిమనె పదాన్ని ప్రక్కకు నెట్టాడు. సత్యాన్ని

సాధనంగా తీసుకొన్నాడు. దీనితో గాంధీ సర్వమతస్థులకీ - చివరికి నిరీశ్వర వాదులకు గూడ - నాయకు డయ్యాడు. ఈ విషయాన్ని జాషువా చక్కటి లేటెనుగులో ఎంతో చక్కగా చెప్పాడు.

అన్నపు నైస్తవుం డడుచు

నంజలి వట్టి కృష్ణ తమల్
వాచ్చెములేని బద్ధుడని

పూజ నొనర్చి బాధభిక్షకుల్
మచ్చరికించి మా మతి

మానని పల్కె దురుష్కణికి ముల్
అచ్చమహాత్ముడ నడి

కన్నులు గాంధీ పక్షిని డెంతయున్.

(పుట : 17)

ఈ ఉత్పలమాలలో జాషువా గాంధీని 'విశ్వసామర్య విజ్ఞాన సంధాత' గా చిత్రించారు.

'కేనలం అంతరింగికమైన దేశాభిమానం దృష్ట్యా మా తనీ కాశండా బాహిర మైన వస్త్రధారణ త్యా కూడా భారతీయుడు భాగతీయుడుగా జీవించాలి' అని భావించాడు గాంధీ. తాను రాత్తు మాడించాడు, ప్రతి యింటా రాత్తు మాడాలి అన్నాడు తాను ఖాదీవస్త్రాలు ధరించాడు, ప్రతిభాతీయుడూ ఖాదీ వస్త్రాలు ధరించాలి అన్నాడు 'అర్ధాక లతో బాధపడు' న్నట్లూ భారతీయులకు జీవనాధారంగా అక్కటకు వచ్చేది చల్నా' అని చెప్పాడు. 'ఖాదీ చక్ర చందాంకులు కండి, పరరాజుల దౌష్ట్యాన్ని ఎదుర్కోండి' అంటూ ప్రబోధించాడు. భారతీయులు గాంధీవాక్కును వేదవాక్కులాగా శిరసావహించారు. అదొక ఉద్యమంగా మారింది. ఆ ఉద్యమ తీవ్రతను జాషువా ఒక నీస పద్యంలో స్ఫురింప జేశారు.

ముసలమ్మ మొదలుగా పసిపాపవరకు ఖద్దరు బట్ట నెమ్మేన దాల్చినాగు
పాలకు డాదిగా బంట్లోతువరకు గాం
ధీతోపి ధరియించి తిరిగినారు

ధనికుండు కోలే ముద్దకులేని బేదయ
కడిగి సన్నని నూలు వడికినారు.
(పుట : 26)

ఇక ఉప్పు సత్యాగ్రహానికి వద్దాం!
సముద్రమంటే అనంతమైన జలము.
అందులోని నీరు ఒకరి సొంత సొమ్ము
కాదు; ఎంతగా వాడు కొన్నప్పటికీ
తిరిగిదీ కాదు

1930 వ సంవత్సరంలో బ్రిష్ ప్రభుత్వం సముద్రపు నీటినుండి ఉప్పుత గొలుచే సేవారి మీద పన్ను విధించింది. అసలే తెల్లవారి దాగిన భారంతో క్రుంగి పోతున్న భారతీయులకు ఈ ఉప్పును గొరుచుట్టుమీద గోకటిపోట్లైంది. గాంధీజీ ఈ పరిస్థితిని చూచి చలించి పోయాడు ఆ సమయంలో ఆతని హృదయంలో రగిలిన ఆవేదన, తెల్లదొరల పత్తనంపట్ల నిరసన మొదలైన భావాలను జాషువా సంభాషణ శైలిలో శక్తిమంతంగా రచించాడు.

జలనిధిలోని యుప్పుకరి

స్వాస్థ్యముగాదు; ప్రభుత్వకాసనం
బులకు కరెన్సులేను; ప్రభు

వుల్ దయమాలినవారు; మార్కెట్ చిం
గ్రులనలే నబ్బలున్ బాడమి
గోదని పెదల సొమ్ము, భారతీ
యుల నిలువేదగంకి కయ

యో కల వయ్యునే యుప్పు
రక్వయున్ ? (పుట : 31)

గాంధీజీ సబ్బాతి ఆశ్రమంనుండి ఆరే
బియా సముద్రతీరాన వున్న 'దండి' అనే
గ్రామానికి బయలుదేరాడు. అసందర్భం
లోని చలన సౌందరాన్ని జాషువా ఒక
శేటగీతిలో చిత్రించాడు.

ఉప్పు సత్యాగ్రహంబున కుత్సహించి
కట్టమోపున జలధికి గడలు నాడు
శాంత గంభీర భంగ మాస్తమాలు సాచి
యంజలి ఘటించె బాపూజీ కర్ణిరాజా.
(పుట : 32)

గాంధీ తన ఆనుచరులతో సహా సముద్ర
తీరానికి చేరాడు, ప్రభుత్వకాసనాన్ని

ధిక్కరిస్తూ స్వయంగా ఉప్పు తయారు
చేశాడు ఫలితంగా అది మహాక ఉద్య
మంగా మారింది. దానితో దొరవారి
సింహాసనం కడిలిపోయింది. ఈ విష
యాన్ని ఒక చిన్న అధ్యంతరన్యాసాలం
కారంలో తెలియజేశారు జాషువా

ప్రాద్దు గ్రుంకని సామ్రాజ్య భూతిగలుగు
సీమరాజుల చిరకాల సింహాసతి
నొక్క ముసలయ్యాయొక్కాతలూచ సాగె
ఆత్మ శక్త్యన్నగులకు ప్రాయంబు లేదు.
(పుట : 41)

తెల్లవాడు ఈ ఉద్యమాన్ని అగచి
వేయాలని చూశారు. కాని ఆ 'భారత
ధర్మదూత' గాంధీ వారికి ముంగరాని
కబళి మయ్యాడు. ఇక చేయగలిగిం దేమీ
లేక, వెంటనే సందేహంలో చలనకు
రావలసిందిగా కోరుమా క బురు
పంపారు. గాంధీ ఆ ఆహ్వానాన్ని అందు
కొని ఆ సమావేశానికి హాజరయ్యాడు.

పరాయి రాజుల పరిపాలనలో తన
జేశం, తన సంస్కృతి అనుభవిస్తున్న
గుస్థితిని గుఱించి వారికి అనేక విధా
లుగా వివరించాడు గాంధీ. 'ఈ విచ్చు
కత్తి రాచరికాన్ని మేం ధరించలేం'
అంటూ ఆశ్రోశించాడు. అక్కడ గాంధీ
ప్రదర్శించిన వచో నైపుణ్యాన్ని జాషువా
ఎంతో ఉదాత్త గంభీరంగా చిత్రిం
చారు.

హిందూదేశము రాజభక్తి నిలయం
బిన్నాళ్ళు మీపాలనా
బందీనవామలో గృహించినది, మా
బంగారిమున్ రత్నమల్
సందైనంతగ దోచుకొంటిరి, నమ
స్కారంబు మీకింక, మా
యందొక్కంత యనుగ్రహించి, దొరలా
రా! వాండు మీయిండ్లకున్. (పు: 48)

-అంటూ ప్రాధేయపడ్డాడు గాంధీ.
పాలకులైన మీరు పరి
పాలిత జాతి కిరెక్కు నెక్కి గు

స్తూత రథాలు దోచుకొను

జాతి మనమ్ములు గారు
అంటూ వారి నుద్బించాడు. వివప్పటికీ
ఆ జాతిగుండెలు కరిగినూ లేదు, ముండి
గుండెలు పొంగినూ కరు.
'ఇకలాభంతే' దనుకొన్నాను గాంధీ,

... .. కోటియం
త్రాలకు సాటియూ కదుగు
రాటముతోడ సహస్రకోటి వ
రాల్లెదిరించి తీరదము
జాలి యెటుంగని దుష్టశక్తులన్.
(పుట : 49)

అంటూ ముంకరించాడు. ఆ తర్వాత
అనేక విధాలుగా చర్చలు జరిగినై;
వాక్సంఘర్షణలు జరిగినై. ఫలితంగా
సముద్రతీరాన నివసి చే విజలు పన్ను
చెల్లించకుండానే ఉప్పు తయారుచేసు
కోవటానికి అంగీకరించాడు - గవర్నర్
జనరల్ ఇర్విన్.

1947 వ సంవత్సరం, అగస్టు 15 వ
ఆంగ్లేయులు మనదేశానికి స్వాతంత్ర్యా
న్నిచ్చి, ఈగడ్డను వదిలి వెళ్ళారు.

కొద్దికోజులు మాత్రమే గడిచినై,
మనకు అభించిన స్వరాజ్య చాలికకు
ముక్కుపచ్చ లారినేలేదు. ఈదేశాన్ని
వదిలి సుకుటుంబంగా వెళుతున్న తెల్ల
వాళ్ళు వాళ్ల రాజ్యంలో సరిగా కాలేనా
మోపనేలేదు: స్వాతంత్ర్య దినోత్స
వం నాడు మనవాళ్ళు చేసిన జయ
జయ ధ్యానాల మోటుమోతలు ఇంకా
మాసిపోనేలేదు. ఛట్టి ఎట్టకోట మీద
త్రివర్ణ పతాక మెగరట మారంభించి
ఒక్కసంవత్సరమైనా నిండనేలేదు. ఈ
లోపలనే 1948 వ సంవత్సర జనవరి
30 వ తేదీన ఒక మహాదారుణ సంఘటన
జరిగి పోయింది.

ప్రతి రక్తకణమును భారతక్షితికై
వెచ్చించి స్వేచ్ఛచేకూర్చిన 'ఆ ముగ్ధి
పండు' మహాత్మా గాంధీ తుపాకీ గుండ్ల
కాహార. మయ్యాడు. మరణిరా! ఆ
గుండరాతు సాధువు మరణవార్త భరత

మౌత గర్భవహారంలో కస్తులాడించింది.
ఆ కరుణరసపూరిత వాతావరణాన్ని
జాషువా ఈవిధంగా అక్షరబద్ధంచేశారు.

కలమల్ కైతలు మూగవోయినవి; శో
కధ్వంతముప్పొంగి క
న్నులువోయెన్ సకల ప్రపంచమునకున్,
దోడ్తో భయభ్రాంతమై
బలహీనబయి పూలె భారతము, వి
శ్వవ్యాపి బాపూజి గుం
డెలలో నుండి పవిత్ర రక్తము చితా
గ్నిన్ గ్రాగి ఘోషింపగన్.

(పుట : 15)

చిరకాలంగా స్వాతంత్ర్యాన్ని
కోల్పోయి, దాస్యవృత్తిలో - జీవిస్తున్న
భారత జాతికి ఆ దాస్యశృంఖలాలను
చేరించి స్వేచ్ఛను ప్రసాదించాడు
గాంధీజీ ఆ భారతముని ప్రవరుడికి మన
భారతజాతీయావత్తూ ఎంతైనా
ఋణపడివుంది; వంటుంది. ఆ ఋణాన్ని
తీర్చుకోవలసిన బాధ్యత మన అందరి
మీదా వున్నది. అందుకు మన మేం
చేయాలి? ఈ సందర్భంగా మన కర్త
వ్యాన్ని గుఱించి జాషువా ఈవిధంగా
తెలియజేశారు.

బ్రతిమల్ పెక్కి, శిలాసహస్రముల నా
రాధించిన్ గాడు; భా
రతదేశాన ననైకమత్యములు నీ
ర్యోద్వేషముల్ స్ఫూర్తిమన్
గతమై, దోషపు జాటలేని యొక నా
టూత్ స్వర్గ మింపారిన్
బ్రతుకుం గ్రమ్మట శ్రీ సబర్బతి ముని
బ్రహ్మంబు ముమ్మాటికిన్. (పుట: 68)

ఈవిధంగా జాషువా బాపూజీ
కావ్యాన్ని సర్వసద్గుణ సంపన్నంగా
రచించి, ఆ మహాత్ముడికి అక్షర నీరాజన
మిచ్చి, కృతార్థులయ్యారు.
(ఆకాశవాణి, విజయవాడ కేంద్రం
వారి సాజన్యంతో)

ఈపక్షంలో

వప్తిపూర్తి సన్మానసభ

12.4.86 తేదీ శనివారం సాయంత్రా
లం గం 6-80 లకు రాజమండ్రి గౌతమీ
ప్రాంతీయ గ్రంథాలయంలో ప్రసిద్ధ
భారతపరిశోధకులు డాక్టరు జొన్నల
గడ్డ మృత్యుంజయరావు, ఎం. ఏ,
పి.హెచ్.డి. గారి సన్మానసభ సాహిత్య
గౌతమి వారి యాజమాన్యమున జరిగినది.

సభకు కళాప్రవూర్ణ శ్రీ పద్మనాభం
తుల సత్యవారాయణశాస్త్రిగారు అధ్య
క్షత వహిస్తూ మృత్యుంజయరావుగారి
తోడి తమ పరిచయమును వివరించి వారికి
కుభాకాంక్షలు తెప్పిరి.

శ్రీ బులుసు సీతారామశాస్త్రిగారు
సభా ప్రారంభం చేస్తూ డా. రావుగారి
తోడి తమ సాన్నిహిత్యమును వివరించి
చిన్న అర్హతతో చిన్న ఉద్యోగంలో చేరి
వారు స్వయంకృషితో ప్రజ్ఞావిశేషంతో
అత్యున్నత విద్యార్హతతో, ఉన్నత
ప్రభుత్వోద్యోగం నిర్వహించి పదవీవిర
మణచేసిన, నిరంతరసాహిత్య కృషితో
చక్కని కవి, పండితుడు, పరిశోధకుడు
వి రాణించిరని ఆయన కృషి విద్యార్థ
ుండటికి ఆ దర్శప్రాయమున చెప్పి దిగువ
పద్యములతో వారికి కుభాకాంక్షలు
తెలిపిరి.

వప్తిబ్రాబులు నిండిన
వప్తిబ్ర మహోత్సవంబు జరపుట బుధవై
శిష్టము మృత్యుంజ ఆ సు
తుష్టైశ్వర్యములనొందుభూర్జు కయన్
చిన్నట నాటనుండియు వి
శిష్టపథంబున నాంధ్ర సంస్కృతా
భ్యున్నతిగాంచి సంస్కృత మ
హోత్తమ భారతభాగ సృష్టికిన్,

నన్నయనా పరిష్కృతిని
నాడెముగా వెలయించి మించునీ
జొన్నలగడ్డ సత్కవి య
శోవిభవంబుల నొంగుఁగావుతన్.

తగువాత ఆంధ్రయువతీ సంస్కృత
కళాకాలాధ్యక్షులు, మహా పండితులు
నైన శ్రీ మల్లంపల్లి శరభేశ్వరశర్మగారు,
మృత్యుంజయరావుగా రనువదించిన
శివమహిమ్నుః స్తోత్రగ్రంథము నావిష్క
రించెరి.

రావుగారు అశ్శుత్స గోశ్రులు. రాజ
మండ్రిలో ఇద్దరు ముగ్గురు విద్వత్ కవులలో
నొకరు. ప్రశంసనీయులు. వేటొక కవి
గారిని గూర్చితి మృకవిలో సమానులనికే
న్నన మాట వెనకో విమర్శించిరట. కొ
తమండికి ఏపని లేక ఈలాంటి విమర్శల
చేస్తూంటారు. నాసరిభిప్రాయము వారి
అర్థము కాకపోతే వారి ఖస్మ అని ప్రస్త
తేతర ప్రసంగము చేయు మండగా అధ్య
క్షులు ప్రస్తుతి విషయము అనగా ఆ
మృత్యుగ్రంథమును గూర్చి ఏమైన
చెప్పుడనిరి. శ్రీ శర్మగారంతట అనువా
సందర్భములో రావుగారడుగగా కొన్ని
సలహా లిచ్చితిని. వారి కిష్టమైనవి పాటి
చిరి. కానివి వదలివైచిరి వారు సర్వధ
అర్దు అని కొనియాడిరి.

ఓరియంటలు కళాకాల ఉపన్యా
కులు వేపండితులు ఆయిన శ్రీ చిత్ర
పూరి శ్రీరామశర్మగారు ఉపన్యసించు
మృత్యుంజయరావుగారి గ్రంథరచన
వైశిష్ట్యము నుగ్గడించిరి.

ఓరియంటలు కాలేజీ లెక్చరరు విద
త్కవి ఐన శ్రీ ప్రథల నుబ్రహ్మణ్యశా
గారు మృత్యుంజయరావుగా రనువద
చిన కుమారసంభవమును గుఱించి మాట
డిరి. పీఠికలోని యుదాహరణములత
రావుగారి వినయమును పొండితీప్రదర్శ
మును వివరించిరి. వ్యంగ్య వైభవము
దేశభక్తిని మెచ్చిరి. పీఠికపై మోటా
టకే ఒకరోజు చాల దనిరి. ఉత్సాహ

మంతయు పీఠిక మీదనే చెప్పినచో పత్రికలవారు అసలు విషయమును వదలి వైచిరిని వ్రాయుదురనిరి. కొన్ని మాత్రా శ్లోకములను వాని అనువాద పద్యములను పరామర్శించి వాని బౌచిత్యమును గొని యాడిరి.

డాక్టరు చేబోలు చిన్మయ బ్రహ్మకవి ఎం. ఏ., పి.హెచ్.డి. గారు చక్కని రచనతో ఛందఃప్రశంస గావించిరి.

శ్రుభుత్వ కళాకాలోపన్యాసకులు అష్టావధాని శ్రీ గాదేపల్లి జిట్ట శేషరావుగారు మృత్యుంజయరావుగారిచే రచితములయిన ప్రాస్తావిక పద్యములు కొన్నిటిని రవణీయముగా చదివి వాని యందలి విశేషములను ప్రస్తుతించిరి.

వృద్ధవిద్యత్కవి శ్రీ నాదేశ్వర వేంకటరావు శ్రీ అష్టావధాని బులును వేంకటరామయ్యార్, శ్రీ బొమ్మలగడ్డ సోమరాజు, శ్రీ మేండా చిన సీతారామయ్య, శ్రీ సత్యవోలు శేషగిరిరావుగారు మృత్యుంజయరావుగారికి పద్య ప్రహసన మాలికల నర్పించి గౌరవించిరి.

సాహిత్యాభిమానులు వదాన్యులు పట్టణ వాణిజ్యమండలి అధ్యక్షులు అయిన శ్రీ గ్రంథ ముద్రాపాద్యంతులు శ్రీ మృత్యుంజయరావు దంపతులను నూతనవస్త్రములతోను చందనతాంబూలాదులతోను ఘనముగా స్మరించిరి.

సభా నిర్వాహకులు అధ్యక్షులను వక్తలను కాలివులతో స్మరించిరి. ప్రముఖులు కొందఱిసంక్షేపమున సభలో చదువరిడినవి.

శ్రీ మృత్యుంజయరావుగారు సమాచిత రీతిని సమాధాన మొసగి అందఱికి కృతజ్ఞతలు తెలిపిరి.

అధ్యక్షులు శివశిహిమ్మః స్తోత్ర మూలరసవత్ గారణమైన పుష్పదంతుఁడు శివనిర్మల్యాతిక్రమణము వలన దివ్యత్వము గోలపోయిన వృత్తాంతమును వివరించిరి.

విజయభావన వసంతోత్సవం మహాకవికి సమ్మానం

విజయనగరం-ఏప్రిల్ 10 :- ఆత్మయ ఉగాది సందర్భంగా స్థానిక సాహితీ మిత్ర సమాఖ్య 'విజయభావన' వసంతోత్సవాన్ని కడు వైభవముగా జరిపించింది. స్థానిక సాంస్కృతిక వ్యవహారాలకాఖ సవాకారంతో మహాకవి, ఆంధ్రకల్పణ, సాహితీ సమ్రాట్, కళాప్రవూర్ణ శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారిని ముఖ్యఅతిథిగా విచ్చేసిన కలెక్టరు శ్రీ వి. శర్మారావు బంగరు టుంగరముతో గళ్యావతో సమ్మానించారు. సమాఖ్య కార్యదర్శి డా. వి. గోపాలావు సన్మాన పత్రం పఠించారు. సభలో ప్యాన్లు విజయభావన గౌరవాధ్యక్షులు శ్రీ కె. వి. శాస్త్రి గారిని, కలెక్టరు శ్రీ వి. శర్మారావు గారిని, శ్రీ రామసింగ్ గారిని, శ్రీ పున్నమ రాజు శాశ్వతరావుగారిని, శ్రీ యాతగిరి శ్రీరామనాసింహంగారిని శ్రీ క్రొవ్విడి రామంగారిని, డా. కర్ణరాజ శేషగిరిరావు గారిని, శ్రీ ఎ. వి. నరసింహారాజుగారిని, శ్రీ సామవేముల రామగోపాలశాస్త్రి గారిని, శ్రీ పి. వి. యస్. పాత్రోగారిని సమాఖ్య అధ్యక్షులు డా. భావన్ మొమేంటోలతో స్మరించారు.

నాటి ఉదయ నరిగిన 'ఆత్మయవసంత' సభలో సుమారు 47 మంది వసంతకోకిలలు కవితా గానం చేశారు. వారికి సాయంసంధ్యలో జరిగిన 'ఆత్మయ నందనము' సభలో మహాకవి శ్రీ మధునాపంతుల ఫర్మానాలు ప్రదానం చేశారు. ఈ సందర్భంగా శ్రీ మధునాపంతుల విజయ భావన కార్యకర్తలను అభినందిస్తూ 'ఈ ఆత్మయ ఉగాది అనంతరం మంచికోజులు వస్తాయని, యువకవులు కొత్తపోకడ

అలో నడుస్తున్నప్పటికి సంప్రదాయాన్ని విస్మరించరా' దని అభిభాషిస్తూ తమ సహజధోనిలో తెలుగుపద్య 'మధు వృష్టిని' వరిపించారు.

ఉదయ సాయంసభలకు వరుసగా శ్రీమతి కె. ఈశ్వరమ్మ, కుమారి వర్ధని, ప్రార్థనాగీతిక లాలపించగా చి||ప్రసాద్, చి|| బాపూజీ వందన సమర్పణ చేశారు. సభానంతరం కుమారి వికారి 'వల్లి కల్యాణము' నృత్యరూపకాన్ని ప్రదర్శించగా చి|| భార్గవరావు వేడుగానం చేశారు.

నెలనెలా విజయభావన నిర్వహిస్తున్న సాహితీసభలకు ఈ తొలి పుట్టిన గోడ సందర్భముగా పలువురు సాహిత్య వేత్తలు ప్రశంసించారు. ఉభయసభల్ని కడు సమర్థవంతంగా నిర్వహించిన సమాఖ్యకాపాధ్యక్షులు శ్రీ పి. మోహన్ ను పలువురు కొనియాడారు.

మరుసటిదినం కాముడీ పరిషత్ శ్రీ మధునాపంతులవారిని స్మరించింది. శ్రీ పేరాల భరితశర్మగారు అధ్యక్షత వహించిన ఈ సభకు శ్రీ కె. ఆదినారాయణ స్వాగతం పలికారు. శ్రీమతి కె. ఈశ్వరమ్మ ప్రార్థనతో ప్రారంభమయిన ఈసభలో శ్రీ పున్నమరాజు శ్రీ శాస్త్రి గారిని పరిచయం చేశారు. 'నన్నయ సాహిత్య శరచ్చంద్రిక' అన్న ఆంశంపై సోదాహరణంగా మహాకవి ప్రసంగించారు. శ్రీ క్రొవ్విడి రామం, శ్రీధరబ్బాజ కవిగారి సేవలను కొనియాడారు. శ్రీ డి. ఆదినారాయణ వందన సమర్పణతో సభ ముగిసింది.

హుమారు క్లబ్బు

స్వస్థోత్సవ సభ

పై సభ 27-4-86 ఆదివారం సాయంత్రం 5-30లకు రాజమండ్రి ఆల్యామనియం మర్చంట్స్ అసోసియేషను హాలులో జరిగినది. చిరంజీవులు W.V.S. శివశివమార్ (6) W.V.S. అజయ్ కమార్ (3) ప్రార్థనతోను శ్రీ వేణుమాధవరావుగారి ప్రార్థనతోను సభారంభమైనది.

సభకు శ్రీ బులుసు సీతారామకృష్ణగారు అధ్యక్షతనహిస్తూ క్లబ్బు విస్తృత ప్రయోజనము కలిగి సమాజ శ్రేయస్సును చతుష్టయ కళలలో ముఖ్యమైనవిగా కృషిచేయవలయునని తెలిపి, హుమారు క్లబ్బు జరపిన సాహిత్య పాఠశాల, రాజకీయ, కళారంగాలను సేవను వివరించిరి.

మొదట శ్రీ సి. నరసింహాచారి.ఎం ఏ.ఎం. యిడి., బి.యల్. గారు స్వాగతము పలికిరి. క్లబ్బు ప్రధాన కార్యదర్శి డా. మం. రామకృష్ణారావుగారు 50 సం॥ల కార్యక్రమ సిద్ధికను జదివరి.

శ్రీ గ్రంథి సుబ్రహ్మణ్యంగారు ముఖ్య అతిథిగా విచ్చేసి క్లబ్బు నిర్వహించుచున్న పాఠశాలక కార్యకలాపాలను ప్రస్తుతించిరి. శ్రీ పోతుల వీరభద్రరావుగారు క్లబ్బులు సమాజక్షేమంకై ఏ విధంగా కృషి చేయాలో వివరించారు. విజ్ఞాన ప్రచారం చాల అవసరం అన్నారు.

శ్రీ కలివాడ సూర్యనారాయణగారు అనీపైంటు కమిషనరు వాణిజ్యపన్నుల గా) నాటకరంగ చరిత్ర సమగ్రంగా

సమీక్షించి, నాటకరంగ ఔన్నత్యం పడిపోతుందా నిశ్చయించిన బాధ్యత క్లబ్బులకు గలదన్నారు. ప్రత్యేక సంఘాలుగా కూడ క్లబ్బులు పనిచేయాలి అన్నారు.

రిటైరు ఇన్ కంటాక్స్ అక్కిసగు శ్రీ పానుగంటి శ్రీరామమూర్తిగారు రాజకీయాలు ప్రజల జీవితంలో ఒక భాగమై పోయినా యిది హక్కుతోపాటు బాటు విధులను గురించి, నైతిక ప్రమాణాలను గురించి వివరించి రాజకీయాలకు సంబంధించి ఎరియైన అవగాహన ప్రజలకు కలిగించి, వారిని విజ్ఞానవంతులను చేయడానికి క్లబ్బులే సురక్షితమైనవి అని వివరించి హుమారు క్లబ్బు రాజకీయ విజ్ఞానము కూడ ప్రచారముచేయు ఏకైక క్లబ్బు అని ప్రశంసించిరి.

డాక్టరు జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావుగారు సాహిత్య గౌరవ ప్రామాఖ్యాన్ని వివరించిరి. హుమారు క్లబ్బు నిర్వహించిన నన్నయ, లిక్కన. శ్రీనాథుడు, ఎఱ్ఱన జయంతిలాలె ఇంకను మహాకవుల జయంతిలను నిర్వహింపదగు నని సూచించిరి.

ప్రాధేసరు వాడేవు వెంకట విజయభుజంగారావుగారు మ్యాజిక్కు ప్రదర్శనమును సభారంజకముగా చేసిరి.

శ్రీ ఎం. వేణుమాధవరావుగారు చింతామణి కురుక్షేత్రయుద్ధములోని పద్యములను, పాటలను మనోహరముగాచదివి, పాడి శబ్దమును మధులను గావించిరి.

శ్రీ పల్లి కీయరావు క్లబ్బు సహాయకార్యదర్శి కందన సమర్పణము గావించిరి.

గ్రంథ స్వీకారము

1. శతమహిమ్నః స్తోత్రము. సమూల టీకా తాత్పర్య సహితము. రచయిత డాక్టరు జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయరావు ఎం ఏ. ఓ.పాచ్ డి. వెల రు 5/- ఇద్దె పరు శ్రీమతి జె. శకుంతల 23-15-4/4 జరుభారతి నగ్నయస్త్రిట్. సుభాష్ నగర్, రాజమండ్రి-5.

2. కాంతి వైజయంతి శతకవితా సంపుటి. రచయిత శ్రీ వేణుగంటి నరసింహాచార్యులు. వెల రు 8/- సాహితీ వికాసమండలి 7-4-75 పాఠశాల, సిద్ధిపేట.

3. శ్రీరామ చంద్రశతకము.

4. పార్థసారథి శతకము.

5. శ్రీ వేంకటేశ్వరశతకము.

రచయిత శరసకవి అద్దంకి రామానుజాచార్యులు వెల ఆమూల్యము. గ్రంథకర్త పేర ప్రభుశ్వ జానియర్ కాలేజి, హీరిమండలం, శ్రీకాకుళం జిల్లా చిరునామాకు వ్రాయవలెను.

6. కవిలోపాఖ్యానము. నరనారాయణావతారము, ధ్రువోపాఖ్యానము.

రచయిత శ్రీ కొం. లక్ష్మీనారాయణ. వెల ఆమూల్యము. ప్రకాశకులు గీతాధర్మ క్షేత్రం. 12/87 గాంధీపురం-1, రాజమండ్రి-3.

వీధివల్లూ శిరోమహిత

పిఠులం జాల నలంకరించు మీ

పాద సరోజ యుగ్మము శు

భ స్థి మా హృదయంబులందు

శోభితి భక్తిమై దపిల

యుగాదు నుపాయ మెఱుంగఁ బల్కు నా

మోదరి భక్తి దుర్భవ ప

యోనిధి తానె నె స్పృహ కా నా ।

సమాలోచన 3,4,5,6,7,8 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20, 12, 15, 15, 15 రూపాయలు.

చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి తిప్పిస్తా వాస్తూలో కంపెనీలము. పి. పి. పద్ధతి చేయు.

— స. పాదనిమి.

అడసు :—

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

8 బైర్లు తెలుగు లెక్కరం, పి. జి. కె. కాలనీ,

6-4-24, ఇస్మాయిల్ (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి - 1.

